

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

KORONAN VAIKUTUKSET ASUNNOTTOMIEN JA ASUNNOTTOMUUS UHAN ALLA OLEVIEN KOKEMANA

TEKIJÄ/T:

Maria Angersaari
Janika Kähkönen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Maria Angersaari ja Janika Kähkönen	
Työn nimi Koronan vaikutukset asunnottomien ja asunnottomuus uhan alla olevien kokemana	
Päiväys 25.04.2021	Sivumäärä/Liitteet 55/3
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry, Petri Ruuskanen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin miten asunnottomat ovat kokeneen COVID-19 viruksen vaikuttaneen heidän arkeensa sekä palveluiden saatavuuteen. Opinnäytetyössä tuotettiin tietoa, jota toimeksiantaja voi käyttää hyödykseen palveluiden kehittämisessä. Tarve tiedon saannille huomattiin, kun poikkeusolot vaikuttivat eri organisaatioiden mahdollisuuksiin pitää ovensa avoimina. Toimeksiantajana toimi Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Aineiston keräämisessä käytettiin puolistrukturoitua yksilö teemahaastattelua. Haastattelut toteutettiin neljälle asunnottomalle. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui asunnottomuudesta ilmiönä sekä asunnottomista palveluissa.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittivat että, asunnottomilla oli arjessa moninaisia haasteita. COVID-19 oli tuonut uusia haasteita palveluiden käyttämiseen. Tulokset osoittivat, että COVID-19 oli tuonut lisää turvattomuuden tunnetta asunnottomien arkeen. Asunnottomien kokemuksista selviää, millaisesta palvelusta oli puutetta ja millaista kohtaamista toivotaan. Tutkimukset osoittivat millaiset tekijät hankaloittavat jo haasteellista arkea sekä millaiset tekijät voivat tuoda apua haasteelliseen arkeen.</p> <p>Jatkotutkimus ehdotukseksi nousivat naisten piiloasunnottomuuden tunnistaminen. Tutkimuksen avulla olisi mahdollista löytää keinoja, joilla edistäisimme haavoittuvassa asemassa olevien naisten asemaa, turvallisuutta ja oikeuksia. Myös asunnottomien terveyden edistämiseksi tehtävä tutkimus olisi tarpeellinen, jotta löydettäisiin heidän arjessaan helposti toimivia käytäntöjä terveyden edistämiseksi ja pitäisikö heille olla matalan kynnyksen terveydenhuoltopalvelua, kuten esimerkiksi työttömille on.</p>	
Avainsanat Asunnottomuus, naisten asunnottomuus, COVID-19, palvelut, kokemus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Social Services	
Author(s) Maria Angersaari and Janika Kähkönen	
Title of Thesis Effects of coronavirus experienced by homeless and those threatened by homelessness	
Date 25.4.2021	Pages/Appendices 55/3
Client Organisation /Partners Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry, Petri Ruuskanen	
<p>Abstract</p> <p>The thesis examined how homeless people experienced that the COVID-19 virus affected their daily lives and access to different services. The thesis produced information that the client can use in the development of their services. The need for this thesis was identified because of the exceptional circumstances and difficulty for different organizations to keep their doors open due to COVID-19. The client organization of the thesis was Sirkkulanpuisto Association which is a Finnish association for public health organization.</p> <p>The research was carried out with qualitative research method. The research material was collected by half-structured individual theme interviews. Interviews were conducted for four homeless people. The material was analyzed by inductive content analysis. The theoretical framework of the thesis was homelessness as a phenomenon as well as homelessness in services.</p> <p>The results of the research showed that the homeless faced a variety of challenges in their daily lives. The COVID-19 period brought out new challenges in using different services. The results showed that COVID-19 increased the sense of insecurity in the daily lives of homeless people. The experiences of the homeless revealed what kind of services were lacking and what kind of encounter is desired. This study showed what kind of factors complicate already challenging everyday life and what factors can bring help to a challenging daily life.</p> <p>Hidden homelessness of women is suggested as a topic for further research. Research could find ways to promote the status, security and rights of vulnerable women. Further research for promoting the health of the homeless would be necessary to find effective practices in health promotion. Another further research could find answers whether homeless should have low threshold health care as the unemployed have in Finland.</p>	
<p>Keywords</p> <p>Homelessness, female homelessness, COVID-19, services, experience</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	ASUNNOTTOMUUS ILMIÖNÄ	7
2.1	Asunnottomuuden määrittely	7
2.2	Asunnottomuuden historiaa	9
2.3	Naisten asunnottomuus	10
2.4	Asunnottomuuden tilastointi	11
3	ASUNNOTTOMAT SOSIAALIPALVELUISSA	13
3.1	Asumissosiaalinen työ	13
3.2	COVID-19 ja sen vaikutus asunnottomiin	13
3.3	Asunnottomien palveluiden kehittäminen	14
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	15
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
5.1	Laadullinen tutkimus	16
5.2	Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä	17
5.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	18
6	TULOKSET	21
6.1	Asunnottomuus koronan aikana	21
6.1.1	Koronan tuomat haasteet	22
6.1.2	Rajoitetut oleskelutilat	22
6.2	Kokemus asunnottomuudesta	23
6.2.1	Kodin merkitys asunnottomalle	23
6.2.2	Turvattomuus	24
6.2.3	Perustarpeiden toteutuminen	25
6.3	Naisten asunnottomuus	25
6.3.1	Asunnottomien naisten turvattomuus	25
6.3.2	Sukupuolieriytyvä näkökulma	26
6.4	Palveluiden saatavuus	26
6.4.1	Yhden luukun periaate	26
6.4.2	Palveluissa kohtaaminen	27
6.4.3	Negatiivinen leimaaminen	28
6.4.4	Yhteydenpitotavat	29

7	POHDINTA.....	30
7.1	Tuloksien tarkastelu	30
7.1.1	Asunnottomien kokemus koronan vaikutuksesta arkeen	30
7.1.2	Erytistarpeet asunnottomien palveluille poikkeusoloissa	32
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	34
7.3	Ammatillinen kasvu	36
7.4	Jatkotutkimus ehdotukset.....	37
	LÄHTEET	38
	LIITE 1: TEEMAHAASTATTELU RUNKO	44
	LIITE 2: TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVILLE HENKILÖILLE	46
	LIITE 3: AINEISTON ANALYYSIN TOTEUTUS	51

1 JOHDANTO

COVID-19 pandemian aikana asunnottomien tilanne on vaikeutunut, kun palveluja on suljettu, samalla heidän on ollut yhä vaikeampi löytää tilapäismajoitusta (Hämeen-Anttila 2021). Asunnottomuus on Suomessa edelleen ajankohtainen aihe ja yhteiskunnallinen haaste. Suomessa on tutkimuksen mukaan 4431 asunnottomaa vuonna 2020 (ARA 2021.) Asunnottomaksi määritellään ihminen, jolla ei ole asuntoa tai voimassa olevaa vuokrasopimusta. Asunnottomuuden ehkäisy ja vähentäminen on ollut useasti poliittisen keskustelun ja toimenpiteiden kohteena. Asunnottomuuden ehkäisemisestä on ajettu erilaisilla hankkeilla kuten Paavo 1 ja 2, AUNE ja näiden tulokset ovat vähentäneet asunnottomuutta Suomessa 45 % kymmenen vuoden aikana. Suomi toimii suunnan näyttäjänä muille maille siinä, miten asunnottomuutta tulisi kitkeä. (ARA 2018.)

Suomessa asunnottomuus on suurinta Etelä-Suomessa. Tämä johtuu siitä, että pääkaupunki seudulla työllistymisen mahdollisuus on parhain. Haastavaksi asunnon saamisen tekee se, että valtaosa asunnoista on omistusasuntoja, jotka ovat suuria ja kalliita ihmisen tarpeet huomioiden. (Y- Säätiö.) Vaikka asunnottomuus on kaikkialla Suomessa vähentynyt, on asunnottomuus lisääntynyt naisten osalta. Naisten asunnottomuuden erityispiirteenä on piiloasunnottomuus. (Frisk 2020.)

Vuonna 2019 Suomeen levinnyt COVID-19 virus on luonut epätasa-arvoa asunnottomien keskuudessa. Koronan leviämisen vuoksi Suomeen julistettiin poikkeustila, jonka vuoksi kunnat ja eri organisaatiot joutuivat sulkemaan oviaan ja supistamaan palveluitaan. Tilanne oli asunnottomille erittäin haastava.

Opinnäytetyössä tutkitaan asunnottomien kokemuksia koronan aikana heidän arjestaan sekä palveluiden saatavuudesta. Tavoitteena on tuoda kuuluviin asunnottomien kokemuksia toimeksiantajalle sekä selvittää millaisia erityistarpeita korona-aika on asettanut asunnottomien palveluille. Opinnäytetyössä tuotetaan tietoa, jota toimeksiantaja voi käyttää hyödykseen palveluiden kehittämisessä.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa aineisto on kerätty haastattelemalla asunnottomia henkilöitä. Aineiston keruussa on hyödynnetty puolistrukturoitua teemahaastattelulomaketta. Aineiston analyysimenetelmänä on aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Opinnäytetyön teoriaosa muodostui asunnottomuudesta ilmiönä sekä asunnottomista palveluissa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry. Yhdistyksen kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ja asunnottomuuden ehkäiseminen sekä huono-osaisuudesta ja erilaisista sosiaalisista ongelmista kärsivien henkilöiden auttaminen.

2 ASUNNOTTOMUUS ILMIÖNÄ

2.1 Asunnottomuuden määrittely

Asunnottomuus on tilanne, jossa henkilöllä ei ole asuntoa tai paikkaa, missä asua. Englannin kielen käsite ”homelessness”, tarkoittaa suomen kielellä kodittomuutta. Asunnottomuus määritellään liittyväksi aineellisiin resursseihin ja niiden puuttumiseen, kun taas kodittomuuden määritellään riippuvaksi ihmisen omakohtaisesta kokemuksesta jotain tiettyä tilaa kohtaan. Asunnottomuuteen liitetään usein tavalla tai toisella huono-osaisuus tai sen kasautuminen, vaikka näillä ei välttämättä ole osuutta asunnottomuuteen. (Lehtonen ja Salonen 2008, 20.) Yleensä asunnottomuus määritetään sekä kansallisessa että kansainvälisissä yhteyksissä monisäikeiseksi yhteiskunnalliseksi ja sosiaalisiksi vaikeudeksi (Hyväri ja Kainulainen 2013, 3.)

Asunnottomuus nivoutuu hyvinvointiin, joka koskettaa jokaista hyvinvoinnin peruspilaria. Hyvinvointi jakaantuu toimeentuloon, joka heijastuu asunnon haussa tai työllistymisen kysymyksiin ja sitä kautta asunnottomuus kuvaa osuvasti hyvinvoinnin puutetta. Asunnottomuus heijastuu myös yksilön vapaa-aikaan harrastamisen vaikeutena. Se näkyy myös yhtenäisyysuhteissa luoden ihmissuhteisiin haasteita sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. (Vrt. Allardt 1976.) Asunnottomuuteen liittyvään hyvinvoinnin puutteeseen liittyy läheisesti myös turvallisuus- ja turvattomuuskysymykset sekä osallisuuden merkitys.

Suomalainen asunnottomuuden määrittely on lähtöisin ajatuksesta asunnottomien löytämiseksi. Vuodesta 1987 valtion asuntorahaston (ARA) tehtävänä on ollut kerätä kuntien saamat tiedot asunnottomien määrästä ja heidän olinpaikastaan. (Tiitinen ja Ikonen 2007.) Asunnottomuuden määrittely on ottanut lähtökohdakseen siis sen paikan, jossa asunnoton oleilee. Asunnottomuuden syyt nousevat tarkastelun alle silloin, kuin asunto- ja sosiaaliviranomaiset alkavat selvittää mahdollista asuttamista ja toimenpiteitä henkilön auttamiseksi.

Asunnottomuuden tilannetta on kuvattu kolmijakona:

1. Asunnottomat.
2. Asunnottomuus riskissä olevat, joilla on vaarana joutua asunnottomaksi kahden tai kolmen kuukauden sisällä.
3. He, joilla ei ole mahdollisuutta hankkia asuntoa.

Tämä määrittely kertoo enemmän asunnottoman elämäntilanteesta sekä riskistä joutua asunnottomaksi, kuin pelkästään tieto siitä, missä kukin oleskelee. (Hannikainen-Ingman 1998.) Riitta Granfelt (1998, 55–56) jakaa asunnottomuuden absoluuttiseen, suhteelliseen ja uusasunnottomuuteen. Absoluuttisesti asunnottomia ovat hänen mukaansa syrjäytyneiden ääriryhmä, eli henkilöt, jotka asuvat ulkona, rappukäytävässä, roskalaatikoissa sekä autoissa. Granfeltin mukaan viranomaiset saavat tiedon näistä henkilöistä siinä tilanteessa, kun tapahtuu jotakin sellaista, mikä edellyttää viranomaisen väliintuloa. Esimerkiksi tappelut, rikokset tai suuri päihtymystila.

Suhteelliseksi asunnottomiksi määritellään ne, jotka oleilevat sukulaisissa tai tuttavien luona. He voivat asua myös tilapäisasuntoloissa tai laitoksissa asunnon puutteen vuoksi. Uudet asunnottomat

ovat sellaisia, joihin kaupunkiköyhyys kovinten kohdistuu. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi naiset, psyykkisesti sairaat, nuoret, narkomaanit sekä maahanmuuttajat. Tähän asunnottomien ryhmään liittyy yleensä psykososiaalista problematiikkaa, minkä takia asunnottomuuteen vastaavat instituutiot ovat erikoistuneet johonkin erityiskysymykseen, kuten mielenterveys- ja päihdeongelmiin. (Granfelt 1998, 55–56.)

Asunnottomat voidaan jakaa helposti asutettaviin sekä vaikeasti asutettaviin. Jakamisen määrittelee se, kuinka paljon tukea he tarvitset asumiseen. "Helposti asutettavien" ongelma on heidän tulotasoonsa vastaava vuokra-asunto. Kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista on puute. (Kettunen 2007, 388.) Raportissa "Asuntoa ja tukea asunnottomille" vaikeasti asutettaviksi nostetaan ryhmänä esiin päihde- ja mielenterveysongelmaiset, jotka vaativat paljon työskentelyä, aktiiviset huumeiden käyttäjät, joilla ei ole hoitomotiivaatiota tai he retkahtelevat useasti. Haasteita tuo myös naiset, vapautuvat vangit sekä maahanmuuttajat, jotka tarvitsevat räätälöityjä asumispalveluita. (Hynynen 2005, 90–112.) Rajattomat mahdollisuudet - selvityksessä on todettu: "Vaikeimmin asutettavien ryhmään sisältyy moniongelmaisuuksia, he tarvitsevat tukipalveluja asunnon lisäksi. Moniongelmaiset asiakkaat ovat haastavissa elämäntilanteissa eikä heidän motivoimisensa ole helppoa oman elämän eteenpäin viemiseksi." (Pitkänen ja Kaakinen 2004, 23.) Vaikeasti asutettava tarkoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kannalta asunnottomia henkilöä, joka ei sovellu tukipalveluihin tai saatavilla oleviin asumispalveluihin. Tilanteesta on muodostunut sellainen, ettei viranomaisen tai asumispalvelu kykene vastaamaan asiakkaan asumistarpeeseen, koska tarvetta olevaa asumismuotoa ei ole, tai asiakas on kykenemätön sitoutumaan saatavilla olevaan palveluun. Tilanne kertoo palvelu- ja hoitojärjestelmän toimimattomuudesta, mutta myös ehkäisevän työn epäonnistumisesta. (Karjalainen 2004, 168.) Vaikeasti asutettava – käsitteen tilalle on tarjottu neutraalimpaa pitkäaikaisasunnottoman käsitettä, joka viittaa asunnottomuuden kroonistumiseen ja tällöin henkilöstä on tullut vaikeasti asutettava. (Pitkänen ja Kaakinen 2004, 44.)

ARA määrittää pitkäaikaisasunnottoman sellaiseksi henkilöksi, jonka asunnottomuus pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi. Näiden henkilöiden kohdalla tavanomaiset asumisratkaisut eivät toimi, vaan he tarvitsevat tukea asumisessaan. Ajallisesti määritellen henkilö on pitkäaikaisasunnottoman, jos hän on ollut asunnottomana vähintään vuoden tai vastaavasti hän on ollut asunnottomana useita kertoja viimeisen kolmen vuoden ajan. (ARA 2009, 4.) Molemmat käsitteet ovat leimaavia ja ongelmallisia. Tällaiset käsitteet vahvistavat stereotypiaa. Vahvoja käsitteitä käyttäessä vaaraksi muodostuu, että ne alkavat määrittää yksittäisen ihmisen ominaisuuksia ja piirteitä. (Virokannas 2004.)

Euroopan asunnottomuutta tutkineen Dragana Avramovin (1999) ja Stakesin köyhyystutkijan Jouko Karjalaisen (2004, 172) mukaan sosiaalisten ongelmien ja haasteiden, myös asunnottomuuden taustalla on yhteiskunnan rakenteellisiin, sosiaalisiin, kulttuurillisiin ja asunnottomien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sekä elämänhistoriaan liittyvät tekijät. Suomessa ja Ruotsissa asunnottomuuteen nivoutuu alkoholi-ongelmat ja Yhdysvalloissa mielenterveysongelmat. (Jencks 1994, 21–24; Granfelt 1998 48–49.) Laajemmin yhteiskunnassa on ajateltu, että asunnottomuuden syyt ovat yksilön omia syitä, hän ei kykene sopeutumaan ja asumaan. Esimerkiksi Kirsi Juhilan ja Arja Jokisen tutkiessa

asunnottomuutta Tampereella havaitsivat he viranomaispuheissa sävytteitä siitä, että ihminen leimattiin asuinkyvottomäksi. (Jokinen ja Juhila 1991.) Eritasoiset ja erilaiset sosiaaliset ongelmat tuottavat helposti kuvan ihmisen kyvyttömydestä. Nämä kyvyttömydet liittyvät elämän- sekä arjenhallintaan. Elämönhallinnan mittana käytetään usein asunnon siisteyttä, asumista, vuokrien maksamista ajallaan ja itsenäisyyttä. Elämönhallinnan kadottamisen ja asumisen yhteen nivoutuminen tuottaa asumiskyvyttömyyden merkityksiä. (Vanhala 2005, 162–163.)

Yleiseurooppalainen asunnottomuusjärjestöjen liitto FEANTSA on laatinut operationaalisen ETHOS (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion) luokittelujärjestelmän asunnottomuuden määrittämiseen, joka alleviivaa ilmiön muutosta ja moninaisia teitä asunnottomuuteen. Luokittelussa tuodaan esille kolmijakoa kodin käsitteestä. Ensimmäinen viittaa fyysiseen alueeseen, jossa koti on asianmukainen asumus, joka sisältää yksilön ja hänen perheensä asumistarpeet ja joita he voivat hallita. Toinen osoittaa kotia sosiaalisesti alueeksi, joka kattaa yksityisyyden ja sosiaaliset suhteet. Kolmas on legaalinen alue, joka sisältää sen, että kodin hallintaan on yksinomainen ja laillinen oikeus. Näiden kodin luokittelualueiden puuttuminen määrittelee asunnottomuutta. (Feantsa s.a.)

2.2 Asunnottomuuden historiaa

Asunnottomuus ei ole uusi ilmiö, vaan asunnottomuutta on ollut jo ainakin vuodesta 1908 asti. 1950- luvulla asunnoista oli suurta pulaa ja vailla vakinaista asuntoa oli yli 70 000 ihmistä, joista osa asui laitoksissa. Asunnottomia auttava Sininauhasäätiö perustettiin vuonna 1957. 1960- luvulla asunnottomuus jatkoi kasvuaan asuntojen vähäisyyden vuoksi ja 1967–1968 vuonna useita asunnottomia alkoholisteja paleltui hengiltä kovissa pakkasissa. 1970- luvulla asunnottomia oli 8299 väestölaskennan mukaan. Töistä huolimatta asuntoon ei ollut varaa, koska palkat olivat pieniä asuntojen hintoihin nähden. Asuntopula ajoi myös perheelliset tilanteisiin, joissa lapset sijoitettiin lastenkoteihin, tämä oli tuolloin vielä yleistä. 1972 vuonna 300 lasta oli erossa perheistään asuntopulan vuoksi. (Sommar 2020.)

1980- luvulla noin asunnottomia oli noin 5700 ihmistä ja asenne asunnottomia kohtaa alkoi muuttumaan, heidät nähtiin huono-osaisina, joille kasaantui ongelmia asunnottomuuden vuoksi. 1985 perustettiin Y-säätiö, jonka toimenkuvaan kuului vuokra-asuntojen hankkiminen asunnottomille. 1987 oli kansainvälinen asunnottomien vuosi, Suomessa hallitus tähtäsi asunnottomuuden poistamiseen viidessä vuodessa onnistumatta siinä. Samana vuonna ARA alkoi tilastoida asunnottomien ja heitä oli tuolloin 18 000, vuosikymmenen lopussa asunnottomien määrä oli tippunut 16 000 ihmiseen. (Sommar 2020.)

1990- luvulla lama kosketti Suomea ja osa ihmisistä joutui asunnottomiksi, kun pankin korot nousivat sellaisiksi, etteivät kaikki asuntolainalliset kyenneet maksamaan lainojaan. Lisäksi maahanmuutto toi lisää asunnottomia pakolaisia Suomeen. 1998 vuonna asunnottomien määrä oli edelleen nousussa. 1990- luvulla tehtiin ensimmäiset asunto ensiksi kokeilut ja 1999 järjestettiin ensimmäinen asunnottomien yö. 2000- luvun alussa Suomessa oli yli 10 000 asunnottomia ja vuoteen 2006 mennessä asunnottomuus laski tasaisesti ja asunnottomana oli alle 7500 ihmistä. 2007 vuonna asunnottomuus lähti jälleen nousuun ja asunnottomana oli melkein 8500 ihmistä. 2010 vuoteen mennessä

asunnottomuus oli jälleen kääntynyt laskuun ja asunnottomana oli 7877 ihmistä. Asunnottomuus jatkoi laskua ja asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen alettiin panostamaan enemmän. Vuonna 2019 asunnottomia oli 4600 ihmistä ja tyypillistä asunnottomuutta ei enää ole, vaan kohtalot muovaavat asunnottomuuden syyt. (Sommar 2020.)

Hallitus kirjasi 2019 ohjelmaansa asunnottomuuden puolittamisen vuoteen 2023 mennessä ja poistamisen vuoteen 2023 mennessä. 2020 vuonna Suomeen rantautunut koronaepidemia tuo omat vaikeutensa asunnottomille, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa. (Sommar 2020.)

2.3 Naisten asunnottomuus

Vaikka muu asunnottomuus Suomessa on laskenut jo useita vuosia peräkkäin, on naisten asunnottomuus ja pitkäaikaisasunnottomuus noussut. Asunnottomana heitä oli vuoden 2020 lopussa 1065 henkeä. Ulkomailla on tutkittu, että naisten asunnottomuuden uhkatekijänä ja erityispiirteenä on yleensä jonkinlaisen hyväksikäytön kokeminen jossain vaiheessa elämää. (Ara 2017.)

Asunnottomien naisten näkeminen katukuvassa ei ole yleistä, koska yleensä he yöpyvät mahdollisuuksien mukaan tuttavilla, sukulaisilla tai ystävillään (Sininauhasäätiö s.a). Ne naiset, joita katukuvassa näkee ovat nuoria ja huonokuntoisia ja heidän tavoittamisensa on vaikeaa. Asunnottomuus altistaa naiset väkivallalle ja hyväksikäytölle. (Lehtonen ja Azeem 2020, 14.) Naisten asunnottomuuden syyt voivat olla moninaisia, mutta usein taustalta voi löytyä päihteiden käyttöä, mielenterveyden ongelmia sekä oppimisvaikeuksia. Syynä voi olla myös asunnottomuutta edeltänyt lastenhuostaanotto. (Sininauhasäätiö s.a.)

Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä tutkittaessa on huomattu, että kodille on annettu monenlaisia merkityksiä ja aina nämä eivät ole positiivisia. Kokemukset asunnottomuudesta ja kodin särkyemisestä voivat vaikeuttaa kotiin kiinnittymistä tunne tasolla, mikä tuo mukanaan haasteita uuteen asuntoon kiinnittymisestä. Kodin puuttuminen voi aiheuttaa myös masennusta ja ahdistusta. (Ranta ja Juhila 2019; Granfelt 1998, 103–116.)

Myös sosiaalisten suhteiden yhteys on tärkeä osa naisten asunnottomuutta. Parisuhteessa koettu väkivalta, hyväksikäyttö ja traumaattiset kokemukset voivat ajaa siihen, että kodista ei enää huolehdita, siellä ei haluta olla ja vuokrat jäävät maksamatta. Naiset voivat joutua myymään itseään saadakseen suojelua, yöpaikan tai päihteitä. Elämästä tulee selviytymistä miesvaltaisissa paikoissa. Myös särkynyt äiti teema, joka pitää sisällään abortit, keskenmenot, lapsen antamisen adoptioon sekä huostaanoton nousevat esille asunnottomien naisten puheissa heidän kertoessaan asunnottomuudestaan ja sen syistä. (Lehtonen 2020, 37–38.)

Kaikki yläpuolella käsitelty aiheuttaa monelle asunnottomalle naiselle häpeän tunnetta. Hän tuntee epäonnistuneensa yhteiskunnan odotuksissa, joihin kuuluu itsestään, lapsista sekä kodista huolehtiminen. Avun ottaminen vastaan on asunnottomalle naiselle vaikeaa, kun hän tuntee häpeää ja syyllisyyttä tilanteestaan. Myös asunnottomuuden stigma on voimakas ja sen vuoksi asunnottomuutta yritetään peitellä. (Lehtonen 2020, 39.)

Otannasta asunnottomien naisten taustatietoja tarkasteltaessa huomattiin, että 73 % oli päihdeongelmia ja melkein yhtä yleistä oli mielenterveyden sairaudet (41 %). Erilaisten väkivaltojen uhkaa koki kaikkiaan 44 % otannan naisista. (Y-Säätiö 2020, 29.)

TAULUKKO 1. Taustatietoja kohdattujen naisten taustoista (Y-Säätiö 2020, 29).

Taustatietoja (N=99)

mielenterveysongelma	41	41 %
sairastuminen (somaattinen)	5	5 %
terveysongelma	22	22 %
neuropsykiatriset häiriöt	23	23 %
päihdeongelma	72	73 %
päihdeongelma, lisätietoja	1	1 %
korvaushoito	27	27 %
peliriippuvuus	3	3 %
pienituloisuus	20	20 %
puolison piti hoitaa raha-asiat	0	0 %
käytetty taloudellisesti hyväksi	10	10 %
Avio/avoero	11	11 %
lähisuhdeväkivallan uhka	20	20 %
muu väkivallan uhka	14	14 %
vaino	2	2 %
toimintakyvyn heikkeneminen	17	17 %

maahanmuuttajuus	4	4 %
yksinäisyys	21	21 %
kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön	5	5 %
lapsuuden traumat	28	28 %
otettu huostaan lapsena	12	12 %
jälkihuolto	8	8 %
ollut laitoksessa itse	16	16 %
ylisukupolvisuus	8	8 %
aikuisuuden traumat	0	0 %
lapsen sijoitus aiemmin	17	17 %
lapsen sijoitus lähiaikoina	8	8 %
yllättävä elämäntilanne	3	3 %
yllättävä elämäntilanne, lisätietoja	3	3 %
tausta, muu mikä	8	8 %
tausta, muu mikä lisätiedot	8	8 %

2.4 Asunnottomuuden tilastointi

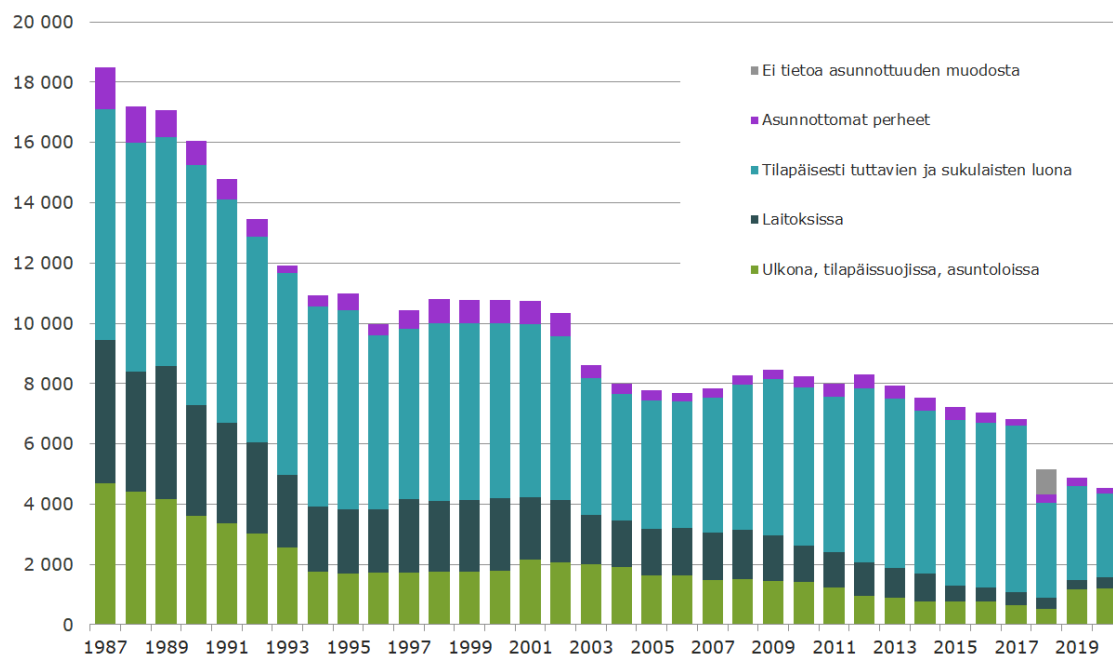
Kuinka asunnottomuutta yhteiskunnassamme määritellään, nivoutuu siihen kuinka poliittiset ja lainsäädännölliset toimenpiteet pyrkivät sitä vähentämään ja mille sektorille vastuu asunnottomista kuuluu. Tämä vaikuttaa siihen miten asunnottomien lukumäärää arvioidaan, sillä tiedot asunnottomista kerätään niiltä instituutioilta, joiden vastuulle asunnottomuus kuuluu. (Granfelt 1998, 8.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus tekee selvityksen asunnottomuuden tilanteesta kuntakohtaisesti vuosittain. Tietoja on kerätty muun muassa asuntotoimen ja sosiaalitoimen viranomaisilta sekä hyödyntämällä väestörekisterin tietoja ja muita rekistereitä, jotka perustuvat henkilötunnuksiin. (ARA 2018, 3.)

Asunnottomuutta on tilastoitu 1980-luvulta saakka ja asunnottomien määrä on vähentynyt Suomessa johdonmukaisesti siitä lähtien. Pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyviä tietoja on tilastoitu vuodesta 2008 lähtien. ARAn vuoden 2020 selvityksessä asunnottomia oli 4341 henkilöä. Pitkäaikaisasunnottomia oli tästä summasta yhteensä 1054 henkilöä ja asunnottomana olleita perheitä oli yhteensä 201 henkilöä. (ARA 2021.)

Asunnottomien määrää on tilastoitu kartoittamalla sitä missä he majoittuvat. 2773 henkilön on tutkimuksessa todettu majoittuneen tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona, 721 henkilön ulkona, porrashuoneissa, ensisuojuissa ja muissa vastaavissa, 489 henkilön asuntoloissa ja majoitusliikkeissä sekä 358 henkilön laitospöytäyksissä. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Asunnottomuus Suomessa 1987–2020 (Ara 2021).

3 ASUNNOTTOMAT SOSIAALIPALVELUISSA

3.1 Asumissosiaalinen työ

Asumissosiaalista työtä tehdään asunnottomuutta kokeneiden tai asunnottomien henkilöiden parissa. Asumissosiaalisella työllä tavoitellaan vastaamaan asumista vaarantaviin tekijöihin, kuten käytännöllisiin ja psykososiaalisiin ongelmiin. Työn tavoitteena on asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja asumisen turvaaminen. Yhteistyötahoja asumissosiaalisessa työssä asumisneuvonnan verkostoja ovat mm. Vuokranantajat, sosiaalitoimi, päihdepalvelut, terveysviranomaiset, etsivä nuorisotyö, Ohjaamo, Kela, poliisi, palotarkastajat sekä seurakunnat. (Granfelt 1998.) Työ voi olla myös rakenteellista asumiseen tai palvelujärjestelmän epäkohtiin kohdentuvaa moniammatillista verkostotyötä. Kuntoutus ymmärretään ensisijaisesti asiakkaan tai asukkaan asumista turvaavaksi tekijäksi. Kuntoutuksen tarkoituksena ei ole päihdeongelma tai mielensairaus, vaan turvallinen arki ja arjessa selviytymisen vahvistaminen sekä tukeminen. (Asumisneuvonnanopas 2019.)

3.2 COVID-19 ja sen vaikutus asunnottomiin

Jatkossa käytämme tutkimuksessa COVID-19 viruksesta sen Suomessa tunnetumpaa nimeä korona. Korona voi olla perussairauksia sairastaville sekä iäkkäämmille kohtalokkaampi, jopa kuolemaan johtava. On huomattu, että kohonnut verenpaine, diabetes, sydän- ja verisuonitaudit, krooniset hengitys-tiesairaudet, heikentynyt immuunijärjestelmä, syöpä, liikalihavuus ja korkea ikä ovat riskitekijöitä. (ECDC 2020.) Tartunta tapahtuu hengitysteistä tulevien pisaroiden kautta aivastaessa, yskiessä, hengittäessä sekä suorassa tai epäsuorassa kontaktista, joissa tartunta siirtyy sormien kautta kosketettaessa suuta, nenää tai silmiä. Näin ollen on suotavaa käyttää kasvomaskeja julkisilla paikoilla liikkuesssa ja käsihygieniasta huolehtiminen on erityisen tärkeää. (ECDC 2020.) Kaupungit ovat jakanneet kasvomaskeja vähävaraisille ihmisille, mutta siitä käyttävätkö kodittomat tämän avun hyödyksi ei ole tutkimusta. Myös tehostetusta käsihygieniasta huolehtiminen on ollut haastavaa. Asunnottoman koronaan sairastumisen riskiä nostaa huono hygienia, asumisolosuhteet ja niiden puutteellisuus, päihteiden käytön mahdollisuus sekä mahdolliset perussairaudet. Asunnottomilla voi olla kroonisia sairauksia kuten hengityselinten sairauksia. (Sauvala 2020.)

Poikkeusolojen myötä monet yksityisen-, julkisen- ja kolmannen sektorin palvelut joutuivat supistamaan tai sulkemaan palveluitaan. Sosiaalihuollon asiakas tapaamisia peruttiin, kuntouttavaa työtoimintaa supistettiin, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja suljettiin ja ruuanjakoa vähennettiin. Eri-tyisesti he, jotka ovat heikoimmassa asemassa saivat heikosti palveluita. Asunnottomien kohdalla tilanne oli niinkin hurja, että heidän elämänsä perusedellytykset vaarantuivat. (THL 2020.)

Eduskunnan oikeusasiamies on tutkinut miten muutamat kunnat ovat ottaneet asunnottomuuden vähentämisen ja asunnottomien sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen huomioon poikkeustilan aikana. Tutkimuksessa käy ilmi, että yleisesti tilanteeseen on kiinnitetty huomiota ja keinoja asunnottomien tilanteiden hallitsemiseen on yritetty keksiä, silti tilapäismajoituksissa riski koronan saamiseen kasvaa. (Hämeen-Anttila, 2021.)

Seuraavaksi käymme läpi mitä toimenpiteitä kunnat olivat ottaneet käyttöön turvatakseen asunnottomien oikeuksia. Helsingissä perustettiin seuranta- ja yhteistyöverkosto, jonka tarkoituksena on

seurata ja raportoida asunnottomien tilanteesta. Vapaana olevia tiloja oli järjestetty asunnottomien käyttöön. Muutamit sosiaalialan palvelut jatkoivat toimintaansa normaalisti tukeakseen asunnottomia. Koronaviruksen sairastuneelle tai sille altistuneelle järjestettiin lyhytaikainen asuminen. Ruoka-apu jakoi elintarvikkeita myös karanteeni paikkoihin. Jyväskylässä kunta aukaisi palvelukeskus Hanskan yli 18-vuotiaille, joka oli auki kello 9–15 välisenä aikana. Hanskassa asunnottomat ja muut palveluiden ulkopuolelle jääneet pystyivät oleskelemaan, ruokailemaan, peseytymään, huollattamaan vaatteensa ja lisäksi tarjolla oli ryhmätoimintaa. Poikkeusolojen aikana Hanska joutui sulkemaan ovensa, mutta siellä valmistettiin lounasta, jota tarjoitiin asunnottomille ulos. Lisäksi heille jaettiin kahdesti viikossa ruokakassit. Hanskan työntekijät jalkautuivat etsivään työhön. Koronaan sairastuneet ohjattiin kaupungin vastaanottoasuntoon. Lahdessa asunnottomuus tilanne koettiin hyvänä, joten heidän koronatoimenaan oli jatkaa asumisneuvontaa myös poikkeusolojen aikana. Lisäksi he valmistautuivat järjestämään majoitusta koronaan sairastuneille. Kuopiossa järjestettiin määräaika-asumista niille asunnottomille, jotka käyttivät asumispäivystyksen palveluita. Harkinnanvaraisella toimeentulotuella maksettiin matkustajakoteihin niille, joille asumismuoto oli sopiva. Lisäksi puhelin-työtä lisättiin ja ruokajakeluissa oli tarjolla sosiaaliohjausta ja neuvontaa. Koronaan sairastuneille varauduttiin järjestämään tilat. Oulussa asunnottomien tilapäismajoitus pysyi auki normaalisti ja siellä tarjottiin maksutonta ruokaa kokoontumisrajoitukset huomioiden. Hyvinvointikeskuksen sosiaalipalvelut pysyivät normaalisti käytettävissä asunnottomille. Mielenterveys- ja päihdepalvelut toimivat normaalisti. Koronavirukseen sairastuneiden hoitoon ja asumiseen oli valmiiksi suunniteltu asumisjärjestely. (Hämeen-Anttila, 2021.)

3.3 Asunnottomien palveluiden kehittäminen

Asunnottomien palveluiden kehittämisessä tarvitaan monia toisiaan tukevia toimenpiteitä, joiden taustalla ovat yhteiset tavoitteet, suuntaviivat ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Yhteistyön lisääminen asuntoviranomaisten, sosiaaliviranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa on ehdottoman tärkeää. Resurssien lisääminen ja toisaalta ennaltaehkäisy ja asumisen tuki sekä etenkin asunnottomien oman äänen kuuleminen ovat itsestään selviä ratkaisuehdotuksia. Työntekijöitä tarvittaisiin lisää jalkautumaan asunnottomien pariin, tutustumaan heihin ihmisinä ja auttamaan heitä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Lisäksi tulisi panostaa ennaltaehkäisevään työöteeseen ja yhä vahvempaan asumisen tukityöhön. (Juurinen ja Virtanen-Olejniczak 2008, 152.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyössä tutkitaan laadullisin menetelmin asunnottomien kokemuksia arjesta ja palveluista korona-aikana. Tarkoituksena on selvittää asunnottomien kokemuksia ja mielipiteitä palvelujen saamisesta ja millaisilla palveluilla tai keinoilla näihin tarpeisiin voidaan vastata sekä nostaa erityisesti esille se, miten koronan mukanaan tuomat yhteiskuntaa koskevat muutokset vaikuttavat jo muutoinkin haastavassa asemassa olevaa asunnotonta.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry. Sirkkulanpuisto on raittius- ja kansanterveysyhdistys, jonka juuret pohjautuvat ihmisten oma-apuun, vertaistukeen ja osallisuuteen. Yhdistyksen perustamisvaihe nivoutuu yhteen samanaikaisesti Kohteiden kapina- liikkeen kanssa, jossa olennaisina ja vaikuttavina elementteinä olivat vaihtoehdoisen sosiaalipolitiikan liike ja tutkimuksen sekä toiminnan suuntaus, joka kritisoi valtiokeskeistä sosiaalipolitiikkaa ja -työtä. Yhdistyksen kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ja asunnottomuuden ehkäiseminen sekä huono-osaisuudesta ja erilaisista sosiaalisista ongelmista kärsivien henkilöiden auttaminen. Yhdistyksen toimialueina ovat huono-osaisten edunvalvonta, vertais- ja vapaaehtoistoiminta, päiväkeskustoiminta sekä erilaiset leirit. (Suonio, Pekonen, Meriluoto, Ruuskanen ja Mönkkönen s.150–151.)

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa toimeksiantajalle sellaista tietoa, jota he voivat käyttää vaikuttamis- ja kehittämistyössään. Toimeksiantajan tavoitteena on tuottaa palveluita, jotka vastaavat asiakkaiden tarpeita. Tutkimus tukee tätä tavoitetta siten, että se voi antaa työkaluja toimeksiantajalle entistä laadukkaampaan asiakaslähtöiseen palveluiden tuottamiseen. Asiakaslähtöisien palveluiden tuottamisen reunaehtona on asiakkaiden aito kuuleminen ja heidän tarpeensa. Koska korona on yhteiskunnallisena tilanteena täysin uusi, ei koronan mukanaan tuomiin haasteisiin olla osattu varautua niiden vaatimalla tasolla. Toimeksiantajan näkökulmasta tutkimus on tärkeä, koska sillä voidaan kehittää heidän toimintaansa ja saavat sellaista tietoa, joka on kehittämisen kannalta merkityksellistä. (Meriluoto 2020-12-01.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin haastattelemalla kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, eli asunnottomia. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska tutkittiin asunnottomien kokemuksia arjesta sekä mahdollisia erityistarpeita palveluiden saamiselle.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Millaisia kokemuksia korona aiheutti asunnottomien arkeen heidän itsensä kertomana ja koekokemuksena?
- 2) Millaisia erityistarpeita poikkeusolot asettivat asunnottomien palveluille?

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on prosessi, johon viittaa se, että näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät askel askeleelta tutkijan omassa tietoisuudessa ymmärrykseksi ja laadullisen tutkimuksen eri vaiheet eivät aina ole selkeitä erillisiä alueita. Tämä edellyttää tutkijalta avoimuutta, tietoisuutta ja valmiuksia tehdä uudelleen linjauksia tutkimuksen edistyessä. (Kiviniemi 2007, 70–72; Eskola & Suoranta 1998, 15) luettelevat laadullisen tutkimuksen yleisiksi piirteiksi aineistonkeruumenetelmän, tutkittavien näkövinkkelin, harkinnanvaraisen tai teoreettisen otannan, aineiston laadullisinduktiivisen analyysin, hypoteesittomuuden, tutkimuksen tyylilajin ja tulosten esitystavan sekä tutkijan aseman ja narratiivisuuden.

Laadullinen tutkimus sisältää yleensä tekstimuodossa olevaa aineistoa, jota voidaan kerätä usein haastattelun avulla. Tällöin puhuttu aineisto litteroidaan tekstiksi. Muita aineistoja voivat olla tutkimuspäiväkirjat, kenttämuistiinpanot, elämäkerrat, arkistomateriaalit, vuosi- ja toimintakertomukset, sairaskertomukset, epikriisit, pöytäkirjat, raportit, kirjoitukset, kertomukset, yleisönosastokirjoitukset, romaanit, blogikeskustelut chateissa, tai muissa keskustelufoorumeissa. (Rantala 2007, 111; Eskola & Suoranta 1998, 15.) Laadullinen osoittaa ei-numeraaliseen (Eskola 2007, 159; Eskola & Suoranta 1998, 13) vaikkakin laadullisessa tutkimuksessa voidaan hyödyntää myös numeroita (Eskola & Suoranta 1998, 13, 165-175).

Laadullinen tutkimus on oivallinen tapa saada esille ihmisten kokemuksia, erityisesti sellaisten yksilöiden ja ryhmien, joiden on haasteellista saada kuuluviin oma äänensä ja näkökulmansa esille. Asunnottomat ovat tämänkaltaisen ryhmä (Pusa ja Juuti 2020.) Tutkimuksessamme pyrimme ymmärtämään kokonaisvaltaisesti asunnottomien kokemuksia ja siihen vaikuttavista tekijöistä (vrt. Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 83). Laadullisessa tutkimuksessa voidaan syventyä pieneen määrään tapauksia, jolloin määrän sijasta kiinnitetään huomiota laatuun. Tällöin tutkimuksen johde nivotaan kiinni yhteiskunnallisiin ja historiallisiin yhteyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Toisin sanoen kiinnitimme tutkimuskohdetta etsiessä huomion niihin henkilöihin,

jotka voivat tuottaa meille tietoa oma kohtaisena kokemuksena asunnottomuudesta. Hypoteesittomuus tutkimuksessamme viittasi siihen, ettei meillä ollut etukäteen tiedossamme lopullisia tuloksia. Narratiivisuus osoittaa tarinallisuuteen, johon sisältyy alku, keskikohta ja loppu. (Eskola & Suoranta 1998, 19–23.) Laadullista tutkimusta on käytetty erityisesti kasvatusta, psykologia- ja sosiaalitieteiden parissa (Eskola & Suoranta 1998, 29–30).

5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään useimmiten haastatteluilla, kyselyillä, havainnoinnilla ja keräämällä tietoa erilaisista dokumenteista (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 62).

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin eli aihepiireihin, jotka ovat kaikille haastateltaville samat. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat. Tässä ei kuitenkaan käytetä valmiita haastattelu vaihtoehtoja vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. Puolistrukturoitu haastattelu on asiakaslähtöinen menetelmä, koska se antaa tilaa tuoda ennalta suunnittelemattomia seikkoja esille. Asunnottomat ovat ihmisryhmänä moninainen, joten vähemmän strukturoitu menetelmä antaa parhaan kokonaiskuvan asunnottomuuskokemuksista. Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että asiakkaat ovat kokeneet tietyn tilanteen. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 45, 47–48.) Dialogi muodostuu vuoropuhelusta, vuoro kuuntelusta ja ymmärrysyhteydestä (Heinonen 2007, 42). Dialogisuuden oleellinen tekijä on vastavuoroisuus, jolla viitataan osapuolten vaikutus- ja luomis- mahdollisuuden vuorovaikutuksen kuluessa ja jolla pyritään yhteisen ymmärryksen muodostamiseen. Dialogin ohuessa merkityksessä se voi viitata keskusteluun, mutta se sisältää myös laajemmassa merkityksessä ihmiskäsityksen ja maailman kuvan, joka heijastuu siihen, kuinka kohtamme toiset ihmiset. Lisäksi siihen voidaan sisältää ulottuvuuksia oppimisesta, mielipiteiden, sekä asenteiden muuttumisesta. (Mönkkönen 2018, 107–108, 110.)

Opinnäytetyön tutkimuksen aineistonkeruussa hyödynnettiin puolistrukturoitua teemahaastattelulomaketta (Liite 1). Haastattelujen kysymykset koskettivat neljää eri teemaa: Asunnottomuus koronan aikana, palveluiden saatavuus, naisten asunnottomuus ja kokemus asunnottomuudesta. Haastattelun teemat ja kysymykset perustuvat myös opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Teemahaastattelu toi mukanaan vapaan keskustelun sekä lisäkysymysten esittämisen. Teemahaastattelun tavoite on selvittää mitä mieltä joku on asiasta tai miten sen on kokenut. Haastattelu on keskustelua, jossa tutkija tekee aloitteen ja johdattelee keskustelua. Teemahaastattelulomake tukee haastattelun kulkua. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molempien osapuolten vaikuttavat toisiinsa. Tyypillistä haastattelun vuorovaikutustilanteena on se että, haastattelu on ennalta suunniteltua. Haastattelu on haastattelijan tai tutkijan alullepanema, tämän lisäksi haastattelijan täytyy motivoida haastateltavaa ja pitää haastattelua yllä. Haastattelijalla on roolinsa ja haastateltava oppii tämän roolin. Haastateltavan kertomuksia tulee käsitellä luottamuksella ja haastateltavan on luotettava tähän. (Eskola ja Suoranta 86–87, 1998.)

Opinnäytetyön tutkimuksessa haastateltiin neljää henkilöä, joten tutkimuksen kohdejoukko oli suppea. Haastateltavat koostuivat kahdesta miehestä sekä kahdesta naisesta. Iältään haastateltavat

henkilöt olivat noin 25–35-vuotiaita. Haastattelu kysymyksissä ei erikseen haastateltavien ikää kysytty. Haastateltavat olivat kokeneet asunnottomuutta eripituisilta ajoilta. Asunnottomuutta oli koettu vähimmillään kuusikuukautta ja enimmillään viisi vuotta. Kohdejoukon kokoon päädyttiin, koska asunnottomien tavoittaminen oli haasteellista kohtaamispaikkojen vähyyden vuoksi korona-aikana. Tutkimukseen osallistuminen ja kysymyksiin vastaaminen saattoi tuntua haastateltavista helpommalta, koska haastattelijat eivät olleet täysin tuntemattomia. Haastateltavilla henkilöillä on kokemusta asunnottomuudesta ja he olivat motivoituneita kertomaan omista kokemuksistaan. Haastateltavat ovat siten asiantuntijoita omista kokemuksistaan. Haastateltavat valikoituvat opinnäytetyöhömme omista verkostoistamme. Toimeksiantajalla ei ollut suoraan osoittaa tiettyjä asunnottomia, joita haastateltiin, vaan asunnottomat saivat olla ketä vain asunnottomuutta kokevia henkilöitä. Opinnäytetyön tutkimukselle haettiin tutkimuslupa Sirkkulanpuiston toimintayhdistykseltä. Haastateltaville kerrottiin ennen haastattua, millaisesta tutkimuksesta on kysymys sekä millaisia kysymyksiä heiltä aiotaan kysyä. Ennen haastattelua haastateltavat lukivat tietosuojailmoituksen (Liite 2), joka perustuu EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen. Tietosuojailmoituksesta haastateltavat saivat lisätietoja esimerkiksi tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tietosuojan toteutumisesta, oikeuksista ja henkilötietojen käsittelystä. Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja olivat haastateltavan ääni (Liite 2). Henkilötietojen käsittelyyn tulee aina löytyä peruste tietosuoja-asetuksesta tai tietosuojalajista. (Arene 2019, 18; TENK 2019, 11.)

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin kevään 2021 aikana. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, joista yksi toteutui kasvotusten ja loput kolme puhelimen välityksellä. Jokainen haastattelu oli kestoltaan alle tunnin. Haastattelut etenivät haastattelulomakkeen runkoa mukailien. Välillä tehtiin tarkentavia lisäkysymyksiä, jolloin keskustelu syventyi kysyttävään aiheeseen. Haastattelujen jälkeen haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin auki sanatarkasti. Litteroinnista ja aineiston analyysistä kerrotaan tarkemmin seuraavaksi.

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 91) alleviivaavat sisällönanalyysi menetelmää yleisanalyysimenetelmäksi, joka soveltuu käytettäväksi kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. He mainitsevat sisällönanalyysin metodina ja ”väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan nivota erilaisiin analyysikokonaisuuksiin” varsinkin jos aineistolla viitataan kirjoitettuihin, kuultuihin tai nähtyihin sisältöihin (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 91). Analyysimenetelmän valinta ja soveltaminen on nivottu kiinteästi aineistoihin ja teoreettisiin lähestymistapoihin (Pusa ja Juuti 2020). Sisällönanalyysi soveltuu kirjoitettujen, suullisten ja visuaalisten aineistojen analysointiin (Elo ja Kyngäs 2007, 107). Sisällönanalyysi on menetelmän analysoinnin kohteita tyypillisesti ovat haastattelu, keskustelu ja dialogi. Sen avulla voidaan analysoida haastatteluaineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Tarkoituksena on saada tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus aineistosta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018; Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääräinen ja Kaste 2011, 139.) Sisällönanalyysi on joustava menetelmä, joka ei tarjoa yhtä ainoaa oikeaa tapaa toteuttaa analyysiä. Tämä asettaa meille haasteen kuvata tarkasti oivalluksia ja analyysin eri vaiheita, jotta lukija voi pysyä luontevasti mukana tutkijan etenemisessä. Samanaikaisesti joustavuus tarjoaa meille tutkimusentekijänä edun, koska se ei sisällä vain yhtä orjallisesti seurattavaa tapaa, vaan tarjoaa lisää vapautta. (vrt. Elo ja Kyngäs 2008, 113.)

Opinnäytetyön tutkimuksessa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi soveltui opinnäytetyöhön, sillä tutkimme asunnottomien kokemuksia. Opinnäytetyön analyysissa käytettiin Tuomen ja Sarajärven (2018, 122–127) aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen mallia. Seuraavaksi esitetään käytetty malli (Kuva 1.) ja kerrotaan, kuinka sitä on sovellettu analyysissa.

KUVA 1. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 123).

Kerättyjen nauhoitettujen aineistojen analyysi aloitetaan litteroinnilla. Litteroiminen tarkoittaa nauhoitteen muuntamista tekstimuotoon. Opinnäytetyössä valittiin litteroinnin tasoksi perustaso, jossa kirjoitimme sanatarkasti vastaukset tekstimuotoon, mutta jätimme pois esimerkiksi naurahdukset ja hymähdykset. Litteroimisen apuna käytettiin aineistohallinnan käsikirjaa. (Aineistohallinnan käsikirja 2017.) Litteroinnin yhteydessä olimme valmistuneet aineiston anonymisointiin. Anonymisoinnissa aineistosta poistetaan kaikki sellaiset tiedot, joista haastateltavat on mahdollista tunnistaa (Ruusuvuori ja Nikander 2017, 438). Haastattelurunko (Liite 1.) ei kuitenkaan sisältänyt kysymyksiä, joista haastateltava voidaan tunnistaa. Mikäli vastauksissa olisi tullut esille tunnistettavia tietoja, näitä tietoja, joista henkilön voidaan joko suorasti tai epäsuorasti tunnistaa, kutsutaan henkilötiedoiksi (EU:n yleinen tietosuojasetus 2016, artikla 4, kohta 1). Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä kaksitoista sivua. Fonttina Tahoma ja rivivälin ollessa 1. Aineisto käsiteltiin erittäin huolellisesti ja vain opinnäytetyön tekijöiden koneella, jotka oli suojattu salasanalla. Nauhoitetut haastattelut poistettiin välittömästi heti litteroinnin jälkeen. Litteroidut haastattelut poistettiin myös opinnäytetyön valmistuttua. Molemmat opinnäytetyön tekijät tutustuivat huolellisesti litteroituun aineistoon. Haastatteluaineistoa ja litteroitua aineistoa emme luovuta eteenpäin, vaan tuloksien jälkeen ne on poistettu. Tämä on kerrottu myös haastateltaville. Opinnäytetyön tulokset ovat toimeksiantajan Sirkkulanpuiston toimintayhdistyksen omaisuutta.

Tämän jälkeen suoritimme aineiston pelkistämisen. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 123) kuvaa, että pelkistämisen tarkoituksena on karsia aineistosta tutkimuksen kannalta epäoleelliset kohdat tai asiat pois. Käytännössä se voi tarkoittaa joko käsiteltävän aineiston tiivistämistä tai pilkkomista. Ensin litteraateista etsittiin haastattelulomakkeen teemoja sekä tutkimustehtävää. Teemoja oli neljä: Asunnottomuus koronan aikana, kokemus asunnottomuudesta, naisten asunnottomuus sekä palvelujen saatavuus. Jokaiselle teemalle oli oma värinsä ja vastaukset värjättiin kuhunkin teemaan sopivaksi.

Tämän jälkeen alkuperäisilmaisut kerättiin Word-tiedostolle, jossa niistä muokattiin pelkistetyt ilmaukset.

Pelkistämisen jälkeen tehtiin aineiston klusterointi, eli ryhmittely. Alkuperäisilmauksia luetaan läpi ja niistä luokitellaan samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia kadottamatta mitään olennaista itse aineistosta, näistä muodostetaan käsitteitä. Luokittelua jatketaan muodostaen alaluokkia. Alaluokilla annetaan nimet, joiden tehtävänä on kuvata sisältöä. Luokittelun pohjana voidaan soveltaa esimerkiksi tutkitavan ilmiön piirrettä, ominaisuutta tai käsitettä. Yksittäiset tekijät yhdistyvät yleisimpiin käsitteisiin, jolloin lopputuloksena on aineiston tiivistyminen. Ryhmittely tarjoaa keinon saada esille alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä sekä se tuo perustan tutkimuksen rakenteelle. Luokittelussa edetään niin, että alaluokkia yhdistämällä saadaan esille yläluokkia ja yläluokkia yhdistämällä syntyy pääluokkia. Aineistosta nousee nimet pääluokille. Lopuksi muodostuu yhdistävä luokka, joka on sidonnainen tutkimustehtävään. (Tuomi ja Sarajarvi 2018, 124.) Ryhmittelyn jälkeen suoritimme käsitteellistämisen eli abstrahointin. Kohderyhmämme alkuperäisilmausujen näytteet tukivat tuloksien ja johtopäätöksien kirjoittamista ja antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Seuraavassa taulukossa on esimerkki toteutetusta aineiston analyysistä (Taulukko 3). Lisää esimerkkejä sisällönanalyysistä löytyy liitteistä (Liite 3).

TAULUKKO 3. Esimerkki sisällönanalyysistä.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
”Inhimillisyydet että ihminen on yksilö ja ei sitä lokerointia niiku et ajatellaan et on joku niiku syy et ei sitä tahallaan oo tässä et semmonen niiku massa ajattelu pitäis ottaa vittuun et pystytään auttaa sitä ihmistä niin kauan kun sitä massa ajattelua on niin pitkää ei pystytä sitä ihmistä auttaa ikinä.”	Ihminen tulisi huomioida yksilönä. Kohtaamisessa tärkeää inhimillisyyttä. Kohtaamisessa tulisi välttää lokerointia.	Palveluissa kohtaaminen	Palvelut	Palveluiden saatavuus

6 TULOKSET

Tutkimustulokset perustuvat aineistoon, joka kerättiin teemahaastattelun avulla. Tulokset ovat jaettu haastatteluteemojen mukaisesti. Ensin tuloksissa käydään läpi asunnottomien kokemuksia. Seuraavaksi käsitellään asunnottomuutta koronan aikana. Tämän jälkeen on naisten asunnottomuus ja palveluiden saatavuuden tulokset.

6.1 Asunnottomuus koronan aikana

Teemahaastattelussa haluttiin ensimmäisenä selvittää asunnottomien kokemuksia koronan ajalla. Koronan tuoma yhteiskunnallinen tilanne on uusi ja ajankohtainen. Toimeksiantajamme tarvitsee

palveluiden kehittämisen ja kohdentamisen näkökulmasta lisätietoa asunnottomien kokemuksista siitä, kuinka korona on vaikuttanut heidän arkeensa.

Haastateltavilla on kokemusta asunnottomuudesta koronan ajalla. Haastattelujen analyysissä korostui kaksi käsitettä koronan tuomat haasteet ja rajoitetut oleskelutilat, jotka toivat haastetta tutkimuksessa olleiden asunnottomien arkeen.

6.1.1 Koronan tuomat haasteet

Jos lähtötilanteessa oletetaan, että asunnottomilla on heikot resurssit jo ennestään saada palveluja, on korona-aika vaikeuttanut palvelujen saamista. Koronan seurauksena monia palveluja on suljettu tai kavennettu. Esimerkiksi paikat, jossa peseytyä tai pestä pyykkiä, ovat vähentyneet. Ajanvaraaminen palveluihin perinteisellä, fyysisen kohtaamisen avulla, on jäänyt miltei kokonaan pois.

Tutkimuksessamme asunnottomat toivat esille koronasta aiheutuvia pelkoja omasta tai läheisten sairastumisen vuoksi. Pelko voi sisältää aineksia kivusta, kärsimyksestä, kuolemasta tai pelkoa siitä, ettei saa apua tarvittaessa. Asunnottomat ovat alttiimpia infektioille siinäkin mielessä, etteivät pysty eristäytymään omiin koteihinsa. Eräs haastateltava toi esille, ettei ole edes paikkaa, missä sairastaa. Tämä aiheuttaa terveyteen ja toimintakykyyn liittyviä huolia ja turvattomuutta. Toimintakykyyn sisältyy ajan ymmärrys, tämänhetkisen tilanteen ja tulevaisuuden hallinta, joka asunnottoman näkökulmasta näyttää erityisen haasteelliselta. Korona-aika lisää eriarvoisuuden kokemuksia.

(--) Sillee esim. et ei porukat mielellään mua halua sinne, ku tietää et pyörin vaik vähä missä, nii ne pelkää, et mulla vois olla vaik jtn. Kyl se silleen itteesäkki kuumottaa et mitäs sitte, on se vähentäny paljo paikkoja mis voi olla. Mulla on sillee hyvi et on kumminki niitä paikkoja et jollai on varmaa vähä huonommin et, jos ei oo mitään paikkaa, et ku mulla on silleen ollu ja nyt mä toivon, että se asunto nappaa.

Haastateltava toi ilmi, että vanhemmat pelkäävät koronan saamista, koska tietävät että lapsi on moninaisesti erilaisissa paikoissa ja riski sairastua on korkeampi. Haastateltava on hankalan ristitulen välissä siinä mielessä, että kyse on hänen omista vanhemmistaan, jota hän haluaa suojella, mutta toisaalta taas valinta ulosjäämisestä ei ole oman itsensä kannalta turvallinen vaihtoehto.

6.1.2 Rajoitetut oleskelutilat

Haastatteluaineistossa keskeiseksi nousi yleisten paikkojen vähäisyys. Yleisillä paikoilla tarkoitetaan yleisiä tiloja kuten kirjastoa, kauppaa tai uimahallia. Yleiset paikat ovat olleet tutkimuksessa olleiden asunnottomien keskeisiä päivänvietto paikkoja, jos mitään muuta paikkaa ei ole ollut tarjolla. Koronan tuomat rajoitukset esimerkiksi kirjastossa tai kaupoissa yleisen oleskelun suhteen on vähentänyt huomattavasti päivällä avoinna olevia kohteita. Ulkomuodolliset tekijät vaikuttivat myös tutkimuksessa olleiden asunnottomien mielestä siihen, miten nopeasti vartija tulee kehottamaan poistumista. Pois häätäminen aiheuttaa häpeän kokemuksen ja tunteita.

Korona aikana kytät patistelee, että ei voi olla tietyssä paikassa, jos joku vaikka torakhtaa niin kytät patistaa, että lämpimässä talvella et voi olla, vaikka tuulikaapissa lämpimässä, ku et saa olla tiiätkö, kun tulee niitä korona rajotuksia tajuatko. Et sää

samalla tavalla voi oikein olla missää ja sit ei tiä minne voi mennä. Jos on ollu joku tietty paikka ja sit toi korona kieltää sen, jos oot ennen voinu olla vaikka jossain tietyssä kaupan jossain sisätilassa ja nyt ei sit voi sitäkään. Et ei oo semmosta oikeen päiväs aikaa oikee, jos hyvällä tuurilla saa päiväsaikaa jonku paikan niin ei oikein oo päiväsaikaan mitään muutaku kävellä reppu selässä.

Haastatteluaineistossa nousi esille myös tarve päivisin ja viikonloppuisin olevasta paikasta, jossa voi rauhassa ajatella ja täyttää vaikkapa vesipullon. Paikan tulisi olla malankynnyksen paikka ja avoinna arkisin sekä viikonloppuisin. Tämänkaltaisia paikkoja Kuopiossa on esimerkiksi Sirkkulanpuiston Keltsu. Keltsu on kuitenkin avoinna kahtena päivänä viikossa ja aukioloajat painottuvat aamupäivään. Haastatteluaineiston perusteella tämänkaltaista palvelua ei ole riittävästi tarjolla ja sitä kaivataan merkityksellisen paljon.

No silleen, että jos miettii että mistä sä vaikka saat vettä, niin jos kerkeet mennä sokkarin vessaan hörppää vettä ennenkun vartija tulee kahtomaan, että ootko vaikka vetämässä siellä jotain. Yksinkertaisesti pitäis kaupungin nyt vaan ajatella silleen, että ottaa huomioon se et, miten paljon on asunnottomia. Että, pitäis avata, vaikka joku pieni paikka, jossa vois ajatella ja annetaan suuntaa, että mistä vois sitä apua lähte hakemaan tai hoitaa niitä asioita ja ees saaha sitä vettä vaikka siihen pulloon, niiku päivisin ja viikonloppuisin pitäis olla semmonen paikka.

6.2 Kokemus asunnottomuudesta

Seuraavaksi teemahaastattelussa haluttiin selvittää, millaisia kokemuksia tutkimuksessa olleilla asunnottomilla on asunnottomuudesta. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, millaisia kokemuksia asunnottoman arkeen liittyy. Haastattelujen analyysissä korostui kodin merkitys asunnottomalle, turvallisuus ja perustarpeiden toteutuminen.

6.2.1 Kodin merkitys asunnottomalle

Kotiin liitetään kulttuurisia, sosiaalisia, toiminnallisia ja emotionaalisia merkityksiä. Kotona saa olla vapaasti oma itsensä. Kokemus elämisestä ilman kotia, on jotain sellaista, mihin on vaikea samais-tua jonkun sellaisia, joka ei ole sitä itse kokenut. Asunto ensin -periaate nousee ihmisarvosta, jota tukee Suomen perustuslaki, jossa sanotaan, että julkisen vallan on edistettävä jokaisen oikeutta asuntoon. (Perustuslaki 11.6.1999/731, 19§.) Ilman asuntoa on vaikea opiskella tai käydä töissä tai toteuttaa itseään. Se on siis perustarve.

(--) Eikä toi mee eteenpäin ennenku tossa asunnon tarjoamisessa tulee joku muutos niin sillä tuella ei oo mitään merkitystä, ku se asunnoton ihminen tarvii vaan sen asunnon et ei tästä vitun oravanpyörästä pääse vaan eteenpäin ennenku se muuttuu, et ei sitä voi kukaan mukaan, ku semmonen pitkäaikaisasunnoton voi tajuta mikä verho siinä on.

(--) Kyllä se 75 prosenttisesti on se hyöty suhde siihen et ei siinä kukaan mitään menetä ja varsinkin niin et on se asunto ja sitte vasta ruetaan niitä muita sotkuja ja määritellään se mihin sut lokeroidaan.

Haasteluaineistoista tuli toistuvasti esille, että ongelmien ratkaisemisessa ensisijainen järjestys on ensin oman asunnon ja kodin saaminen. Vasta sen jälkeen voidaan alkaa ratkaisemaan muita mahdollisia ongelmia. Yksilöt tiedostivat, että heillä on monia muitakin ongelmia, mutta he kokivat, etteivät voi alkaa ratkaisemaan niitä, ellei tätä asiaa ole ensin ratkaistu. He tiedostivat myös, että tuen saaminen asunnon saamisen jälkeenkin, olisi merkityksellistä.

6.2.2 Turvattomuus

Turvattomuutta koettiin esimerkiksi nukahtamisessa ja nukkumisessa, koska ei voinut luottaa toisiin paikalla oleviin henkilöihin. Seurauksena voi olla päiväväsytys, vireyden laskeminen ja unenpuute. Pitempään jatkunut unen puute heikentää elimistön puolustusjärjestelmää (Partinen ja Huovinen 2007, 67). Asunnottomuus tuo myös stressiä ja kovia paineita esimerkiksi sen suhteen, mistä voi löytää seuraavaksi yöksi majapaikan. Missä voi olla tilanteeseen vastaaminen kattaa suuren osan päivästä. Säännöllistä päivärytmiä ei ole. Luotettavia ihmisiä on niukasti ympärillä, joten asunnoton kokee olevansa tilanteessa melko yksin. Hänellä on liian kapeat hartiat ratkaista isoja ongelmia, vaan hänen taakseen kaivattaisiin suurempia hartioita.

(--) Sanoin että sitä painetta, ku ei oo omaa kotia, ku joutuu toisten nurkissa pyörii, epävarmuus on semmonen niiku ihan niin se epävarmuus.

Stressiä aiheuttaa, ku pitää miettiä et miss oot ja saatko olla ja onko se hyvä paikka, on se ihan perseestä, ku ei oo sitä omaa kotia mihi voit mennä. Ne on pahimpia jos ei oo mitää paikkaa ja pitää vaa sit kävellä ympäriisä et mihinkään yöpävystykseen mä en mee, mielummin vaik kuolen mut sinne mä en mee. On sit sillee paineita siit et näytäkö ihmiseltä vai huomaako sust heti, että hei tol ei kyl oo kämpppää mut musta ei kyl sillee varmaa huomaa, et varmaa niiku peittelen sitä.

Aika tyhjää ja onnetonta ja kurjaa. Stressaavaa sen takia, kun joutuu, miettii heti aamulla, että minne menee illalla ja illalla miettimään, kun aamulla herää niin siis joudut miettii ekana, kun avaat silmäs, että mitä teet tänään ja jos et tiä voiko olla seuraavan yön vaikka samassa niin se on rakasta ja tuo stressiä. Paljon riippuu siitä, onko rahaa et rahaa voi tehdä siihen en puutu millä tavalla mut silleen laittomasti voi tehdä ja myykö vaikka jotain ja jos on rahaa niin on huomattavasti helpompaa, pitää miettiä et mitä syö ja missä ja näin päin pois.

Aineistosta nousee esille, että turvattomuuden tunnetta ja kokemusta edistäviä tekijöitä ovat luotettavat ihmiset, johon voi aidosti luottaa. Tekijäksi tutkimuksessa olleet asunnottomat myös kertovat rahan tuovan turvallisuuden tunnetta. Raha myös mahdollistaa perustarpeiden täyttymistä kuten syöminen ja yöpyminen. Yksi haastateltava ei tunnista itsessään minkäänlaisia turvattomuuden tunteita hän perustelee turvattomuuden seuraavasti:

” No se on semmosta, jos pelkää jotain kyllä on ollu toivoton olo mut en mä oo pelänny mitään, luulen kyllä, että monella asunnottomalla voi olla kaikenlaisia semmosia turvattomuuden tunteita, varsinkin naisilla.”

6.2.3 Perustarpeiden toteutuminen

Asunnottomilla voi olla haasteita perustarpeiden täyttämässä. Arkiset asiat kuten vessassa käyminen, suihku, ruuan säilytys, vaatteiden pesu, hamapaiden pesu ja muut perushyvinvointiin kuuluvat toiminnot ovat rajalliset asunnottomilla. Tämä tuli esille voimakkaasti tutkimuksessamme. Haastatte- luissa kysyttiin kuinka asunnoton mahdollistaa esimerkiksi suihkussa käymisen. Vastaukset osoittivat aineellisten perustarpeiden toteutumattomuuteen. Haastateltava on siis siinä tilanteessa, jossa hän ei omista omaa pyyhettä, vastauksesta ei ilmene onko kyseessä taloudellinen niukkuus vai säilyt- tämisen ongelma.

Käsitteen alla aineistosta nousee uudelleen esille turvallisen paikan ja oman kodin merkitys perustar- peiden täyttymiseksi. Tutkimuksessa olleet asunnottomat kertovat, ettei heillä ole mahdollisuutta toteuttaa arkisia perustarpeitaan. Uudelleen ilmi tulee myös tarve avoimista paikoista arkena ja vii- konloppuna, jossa näitä arkisia toimintoja voisi edistää.

(--) Että pitäis avata, vaikka joku pieni paikka, jossa vois ajatella ja annetaan suuntaa että mistä vois sitä apua lähtee hakemaan tai hoitaa niitä asioita ja ees saaha sitä vettä vaikka siihen pulloon, niiku päivisin ja viikonloppusin pitäis olla semmonen paikka.

Perustarpeiden kuten peseytymisen ja esimerkiksi hampaiden pesemisen jäädessä pois esiin astuvat myös mahdolliset terveydelliset ongelmat. Tämä nivottuna koronan tuomaan tilanteeseen, lisää ter- veydellisiä riskejä asunnottomalle.

6.3 Naisten asunnottomuus

Seuraavaksi teemahaastattelussa haluttiin selvittää naisten asunnottomuutta. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä ovatko asunnottomat naiset kokeneet seksuaalista turvattomuutta ja onko asun- nottomana naisena jotakin sellaisia haasteita, joita miehillä ei ole. Aineiston analyysin pohjalta ai- neistosta nousi esille kaksi merkittävää osa-aluetta, asunnottomien naisten turvattomuus sekä suku- puolieriytyvä näkökulma.

6.3.1 Asunnottomien naisten turvattomuus

Aineistosta nousi esiin, että naiset kokevat mielestään miehiä enemmän turvattomuutta. Turvatto- muuden tunnetta synnyttää riski epämiellyttävän tapahtuman mahdollisuudesta, eli puhutaan maja- paikan saamisesta seksiä vastaan. Riskin vaikutus yksittäiseen naiseen on keskeinen riskin ulottu- vuus. Eli kuinka nainen voi hallita ja vähentää tai havainnoida riskin mahdollisuutta.

Kyllä oon, mut oon myös itse joutunut tilanteisiin, jossa oon maksanut seksillä yöpai- kan. Onhan nekin tilanteet olleet aika ahdistavia. En oikee haluis puhua siitä... mut on vaa ollu tilanteita et on ollu pakko tehdä niin.

Haastateltava kertoo, että on joutunut tilanteisiin, jossa on maksanut omakohtaisena kokemuksena yösi- jasta seksillä. Haastateltava kokee selvästi aiheen ahdistavaksi sekä häpeää tekoaan, kuitenkin tilanne on myös ollut joko tai tilanne. Nainen joutuu alistumaan seksiin yöpaikan saamiseksi. Pai- kassa, jossa majapaikkasi on sidonnainen seksiin, voiko se olla turvallinen? Haastateltava kertoo,

että asunnoton nainen on jatkuvasti muiden armoilla ja elää muiden ehdoilla. Näissä tilanteissa yksityisyys ja itsemääräämisoikeus ovat tuntemattomia ja toteutumattomia arvoja. Yöpaikat eivät välttämättä ole ilmaisia vaan kaikesta voi joutua maksamaan tavalla tai toisella. Tämä on merkittävä tekijä turvattomuudessa.

Yö paikat on aika vähissä, on mulla semmosia turvallisiakin paikkoja mis voin olla, mut on ne vähentyneet tässä koronan aikana ja sit ne on vähän semmosia... et siellä on porukkaa paljon ja sekasi kun muut ei silleen halua ku on toi korona et niitten luotulee kun ne pelkää sitä.

Korona lisää väistämättä turvattomuutta myös asunnottomilla naisilla. Syyllisyyden ja arvottomuuden tunteet ovat tyypillisiä ja näiden tähden naisten selviytymiskeinona on usein oman itsensä koventaminen.

6.3.2 Sukupuolieriytyvä näkökulma

Naiset ja miehet ovat biologisesti erilaisia. Naisilla kuukautisvuoto aiheuttaa hygieniatarpeita. Tutkimuksessa naiset kertoivat olevansa myös fyysisesti heikompia kuin miehet. Fyysinen valta saattaa aiheuttaa heikommassa osapuolella alistuvuutta tai kovettamisen tarpeita pärjätäkseen fyysisesti vahvojen rinnalla. Naiset altistuvat myös usein väkivallan uhan kohteeksi. Naisiin kohdistuva väkivalta taas heijastuu heidän minäkuvaansa, itsetuntoonsa ja tätä kautta he ovat alttiimpia masennukselle sekä mielenterveyden horjumiselle. Nainen kokee kaksinkertaista syrjäytymistä sekä kodittomana että naisena.

(--) Onhan se vähän joka asiassa eri juttu olla nainen tai mies... et niiku oonhan mä paljon heikompi ja silleen helpompi kohteena, kun esim joku mies. sit esim vaikka menkat niin on vähä hankalaa ja miehillä ei niitä oo... et on siinä paljon semmosia asioita mitkä on eritavalla..

6.4 Palveluiden saatavuus

Seuraavaksi teemahaastattelussa haluttiin selvittää asunnottomien kokemuksia palveluiden saatavuudesta. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, millaista kohtaamista ja millaisia erityistarpeita korona on asettanut palveluille asunnottoman näkökulmasta. Aineiston analyysin pohjalta merkittäväksi tekijäksi nousi neljä kohtaa: yhden luukun periaate, palveluissa kohtaaminen, negatiivinen leimaaminen sekä yhteydenpitotavat.

6.4.1 Yhden luukun periaate

Yhden luukun periaatteella tarkoitetaan sitä, että ihminen saa kokonaisvaltaisen palvelun yhdestä paikasta. Asiakasta ei pallorella luukulta toiselle, eli palvelulta toiselle. Yhden luukun periaate mahdollistaa sen, että tavoitat oikean ihmisen, joka tietää asiastasi ja saat tarvitsemasi palvelun nopeammin ja joustavammin. Aineiston analyysissä esille nousee toistuvasti tutkimuksessa olleiden asunnottomien kokemus ”juoksuttamisesta”. Toivotaan, että apua saisi yhdeltä ihmiseltä, jonka kanssa voisi selvittää asioita.

(--) niin pitäis olla vaan se yksi paikka missä sitä asiaa viedään eteenpäin ja ei tarvii mennä joka paikkaan yhtä aikaa. Vaan lähetään siitä mihin se ihminen pyytää apua ja siitä yhestä paikasta vietäis sitä asiaa eteenpäin.

Kysyttäessä millä tavoin asunnoton voi saada apua asunnon hakemiseen vastauksena oli lähes aina, että asunnoton toivoo palvelujen hakemista sekä selvittämistä yhdestä paikasta tai yhden ihmisen kanssa. Aineistossa korostuu myös kertomukset siitä, että on raskasta kertoa omaa asiaansa moneen kertaan aina uudelle ihmiselle. Palveluihin toivotaan siis pitkäaikaista suhdetta työntekijään tai toisin sanoen pysyvyyttä. Heikossa asemassa olevan ihmisen elämäntilanne on useimmiten haastava ja mukana on paljon häpeän tunteita liittyen omaan tilanteeseen. Näistä asioista on haastavaa keskustella täysin vieraan ihmisen kanssa. Varsinkin jos kohtaamisen kokee epämiellyttävänä.

Hankala tälleen sanoo äkkiä, no varmaa vaikka sitä, et ois joku yks ihminen joka selvittäis mun juttuja mun kanssa et mä vaan tarvii sen asunnon ja jostain syystä se ei vaan nyt itellä oo onnistunu.

Tarvii semmosta kohistettua, joka ottaa yksilönä sen vaikka on sosku mut se on pomputtamista ja se asia ratkasta nopeesti et sais sen asunnon ja sit vasta ruettais niitä muita sotkuja ratkomaan.

Aineistosta nousee esille myös, että asunnottomalla ei välttämättä ole tarpeeksi tietoa hänelle kuuluvista palveluista. ”Pomputtamisen ja juoksuttamisen” termit nousevat edelleen usein esille. Tuloksena voidaan olettaa myös, että asunnoton ajattelee, ettei hänelle välttämättä kerrota ulkonäön vuoksi kaikista mahdollisuuksista palveluiden viidakossa.

Henkilökohtaista neuvoo mistä voi vaikka hakee asuntoa, ettei mitää massa neuvoo, että mee sinne tai tänne ja ota yhteyttä tonne. Vaan et se ois semmosta henkilökohtasta ja yksillöllistä. Minusta ei oo mitään hyötyä semmosesta et mee johonki paikkaa vaikka kelaan ja siellä sanotaan että tee näin ja näin ja meet sinne minne ne ohjaa ja sit vaan kaikki on siellä samassa sumpussa ja asuntoja on vaan paljon vapaana. Henkilökohtaista neuvoo tarvii ja jos kerrotais rehellisesti se avuntarjoaja, että mitä kaikkee sulle pystytään antamaan tai auttamaan, tuntuu et sitä kaikkee mikä kuuluu ni ei sanota et pimitetään sitä et naamakerroin vaikuttaa.

6.4.2 Palveluissa kohtaaminen

Mistä asiakas voi tietää, että on kohdattu myönteisesti. Asiakas ”lukee” sitä työntekijän eleistä ja ilmeistä. Esimerkiksi ammattilainen voi sanallisen viestinnän lisäksi hymyillä, nyökätä ymmärtämisen merkiksi ja katsoa ystävällisesti. Merkityksellistä on, että sanallinen ja sanoton viestintä ovat yhdenmukaisia (Kauppila 2005, 33, 35). Tällöin asiakas kokee aidosti tulevansa kuuluksi ja nähdyksi omana itsenään. Tällainen kohtaaminen synnyttää voimia, lievittää stressiä ja lievittää pelkoja ja huolia. Asiakas aistii helposti, jos häntä ei kunnioiteta tai arvosteta. Tätä kohtaamista on oivallista kuvata tilana. Se, mitä asiakas voi tilaan tuoda, riippuu siitä, millaisen tilan pystymme järjestämään hänelle. Tähän vuorovaikutukseen molemmat osapuolet tuovat mukanaan aiemmat ennakkoluulonsa, kokemuksensa ja oman historiansa (Suvikas, Laurell ja Eskola 2015, 125).

(--) tämä on hyvä esimerkki ihminen joka on ollut ikänsä töissä ja se koronan takia jää työttämäksi ja asunnottomaksi sanotaan et semmonen ihminen hakee asuntoa ja sille on käynyt näin ja sit on ihminen joka on ollut 5v asunnoton samasta syystä ja näe 2 henkilöön menee saman aikaan hakee sitä asuntoa ja siitä virkailijasta on kiinni mut kyllä siinä vaan tapahtuu semmonen lokerointi et se sille toiselle tyyppille tarjotaan kämppää mut tälle joka on ollut enemmän asunnoton niin ei sille vaan tarjota, viranomaiset vois tehdä tästä itse testin että menis ne hakee sitä asuntoa ja esittäis pitkään asunnotonta niin ne huomais sen eron.

Inhimillisyyttä että ihminen on yksilö ja ei sitä lokerointia niiku et ajatellaan et on joku niiku syy et ei sitä tahallaan oo tässä et semmonen niiku massa ajattelu pitäis ottaa vittuun et pystytään auttaa sitä ihmistä niin kauan kun sitä massa ajattelua on niin pitkää ei pystytä sitä ihmistä auttaa ikinä.

On tärkeää kohdata yksilö ja ihminen, eikä ensisijaisesti asunnotonta. Asiakas haluaa tulla kuuluksi ja nähdäksi omana itsenään. Hän kaipaa hyväksynnän ja arvostuksen kokemusta. Jos hän ei tule kohdatuksi omana itsenään, auttaminenkin koetaan kosmeettisena. Kohtaamisessa näyttäytyy myös valta. Asunnoton on riippuvainen työntekijän tieto, taidosta. Työntekijällä on suurempi vastuu kohtaamisen ja vuorovaikutussuhteen onnistumisesta. Se edellyttää työntekijältä refleksiivisyyttä havainnoida tilannetta ja laskeutua ihmisen tasolle. Kohtaamisessa työntekijä ja asiakas kohtaavat ihmisenä toisensa. Työntekijä ei kuitenkaan tarvitse unohtaa ammatillisuuttaan, vaan kohtaamisessa voi olla hyödyksi etsiä ja painottaa kahden ihmisen väliltä samanlaisuuksia erilaisuuksien sijasta.

6.4.3 Negatiivinen leimaaminen

Kysyttäessä palveluista vastaajat toivat esille myös tunteen, että heidät on lokeroitu tai leimattu palveluissa he kokivat, että heidät laitetaan aina johonkin lokeroon. Lisäkysymyksellä ajatteletko, että viranomainen tai auttaja haluaa aina lokeroita asiakkaan, vastattiin seuraavasti.

En halua aatella silleen mut se monesti on noin ja ulkonäön perusteella se on ajatellen sen silleen, että se tapahtuu jo sillä hetkellä, kun mut ekan kerran nähään vaikka se ei ois silleen tahallista mut alitajuisesti se viranomainen laittaa jo jonnekin sitä mä yritän painottaa.

Vastauksesta ilmenee, että vastaaja ymmärtää ensikohtaamisen merkityksen. Vastaajan mukaan leimaa on hankala välttää, koska se syntyy yleensä jo ensikohtaamisella. Työntekijän kohtaamistaidoilla on siis merkityksellisen suuri asema. Vastaajista ilmenee, että he ajattelevat olevansa epätasa-arvoisessa asemassa verrattuna muihin asiakkaisiin.

Sitä lokerointia et niillä on valmis mielipide jo siitä mikä mä oon sanotaan näin ei lääkärinkään välttämättä ota sua tosissaan, et oot vaikka nukkunu rapuissa ja vähä päih-

teitä ja koskee niin ei sulle määrätä buranaa vahvempaa. Ku sit oletaan et se on väärinkäyttöön päästään taas siihen et normi töissä käyvä ihminen menee lääkärille niin se saa sen se ero tässä vaan taas on.

Negatiivisen leimaamisen vastakohtana nähdään ”sydämellinen työntekijä” eli työntekijä, josta asiakkaalle on välittynyt aito auttamisen halu. Asiat voivat mennä eteenpäin silloin kun työntekijästä huomaa, että hän haluaa auttaa. Tämä kohtaamisen ja negatiivisen leiman välttäminen on noussut myös edellisissä kategorioissa esille. Voidaan siis ajatella, että tutkimuksessa olleet asunnottomat ovat kokeneet huomattavan paljon negatiivista leimaamista sekä huonoksi koettua kohtaamista. Positiivista on, että mukaan mahtuu myös muutamia kokemuksia niin sanotuista hyvistä työntekijöistä, joista auttamisen halu on asiakkaalle välittynyt.

No jos sanotaan että on kelalla ja jos on sattunu olemaan semmonen sydämellinen työntekijä, joka pitää yksilönä ihmisiä eikä semmosena massa liukuhihnalla et se ei tee sydämmellä niitä asioita et se tekee ja käyttää ne kaikki avut mitä voi käyttää niin semmonen auttaa oikeesti tosi paljon. Et kaikkia asioita ei kerrota siellä mistä mä voin saada apua niin ei kerrota tiiän et niitä ei kerrota kaikista ja se on vaa fakta, vähäosasisa pidetään niin pohjasakkana et halutaan vaan äkkiä eroon niistä, mut sitten kun sattuu semmonen virkailija, joka on sydämellinen niin se on tosi paljon semmosesta on iso apu et se pitää niiku ihmisenä ja haluaa auttaa.

Toistuvasti, kuten edellisissä kategorioissa esille nousee myös yksilönä kohtaamisen merkitys. Tutkimuksessa mukana olleet asunnottomat myös tuovat useasti esille sen, että hänelle kuuluvia palveluita ei tuoda julki tai tietoon.

6.4.4 Yhteydenpitotavat

Aineistosta nousi useasti esille varsinkin koronan ajalla niukat keinot kyetä hoitamaan omia asioitaan. Esille nousi, että korona on rajoittanut yleisiä paikkoja kuten jo aiemmin on huomattu. Asioiden hoitoon asunnoton tarvitsee pääsyn ja mahdollisuuden käyttää sähköisiä palveluita. Sähköisiä palveluita tarvitaan esimerkiksi hakemuksen tekemiseen ja asunnon etsimiseen. Haastatteluissa ilmeni, että suurimalla osalla on haasteita soittaa maksullisiin palvelulinjoihin sekä vaikeuksia käyttää sähköisiä palveluita. Koronan tuomat esteet vaikuttavat mahdollisuuksiin päästä näitä asioita hoitamaan ”yleisille” tietokoneille kuten esimerkiksi kirjastoon. Suuresti kritiikkiä haastatteluissa saatiin esimerkiksi Kelan maksullisesta linjasta. Tutkimuksessa olleet asunnottomat ovat sitä mieltä, että Kelan linjan tulisi olla maksuton ja jo sillä saataisiin asioiden hoitamista helpotettua.

Miten korona aikaa asunnoton voi ottaa esim sinne kelaan yhteyttä tai tehdä mitä muutakaan voidaan sanoo, et mene kirjastoon ja nettiin. Ihminen kun on tarpeeks huonossa jamassa niin ei sulla oo asiaa ees sinne kirjastoon, ku vartiat on perässä, miten se ei tuu sille kelalle mieleen, että se ois niiku maksutonta se ois nyt eka asia mikä pitäis huomioida.

Koronan tuoma suuri haaste on siis yhteyden saaminen esimerkiksi Kelaan, joka on merkittävä kohde hoitaa etuuksia ja asuntoasioita. Jos et ole saanut haettua ajoissa etuutta ei sinulla ole myöskään rahaa mahdollistaa puhelimen käyttöä, koska Kelan puhelinlinja on maksullinen.

On mulla kännykkä millä saan niitä tehtyä mut sit ei aina oo sitä nettiainaa, et se vähä rajottaa et pitää sit että semmonen paikka mist voi vaikka nettiä yhittää tähän kapulaan, mut tälleen korona niin ei oikein missää kahvilassakaa voi silleen enää.

Korona on tuonut haastetta myös käyttää yleistä maksutonta nettiyhteyttä esimerkiksi kahvilassa olevaa nettiyhteyttä. Asunnoton on aiemmin voinut käyttää sähköisiä palveluita esimerkiksi yhdistämällä puhelimen maksuttomaan verkkoon, mutta koronan vuoksi ei kahviloissa enää voi olla. Esille nousee toistamiseen myös tarve paikalle, jossa näitä asioita voi hoitaa turvallisesti.

(--) Virastossa käyntikin, kun kaikki pitäis hoitaa puhelimen kautta niin ei oo sitä puheainaa tai nettiä käyttää esimerkiksi kelalle, että sais tukia tai asuntoasioita mun mielestä kelan linjan esim pitäis olla maksuton eikä maksullinen. Et jos on esim puhepaketti niin ei sillä voi soittaa sinne ja sit jos se virasto on kiinni tai hankala mennä niin et sä voi ees hoitaa sun asioita, sitä mieltä oon, että sen kyllä pitäis olla ilmanenlinja.

Keskeisimmäksi palveluiden käyttökohteeksi tutkimuksessa olleilla nousee Kela. Vastaajat kokevat, että korona hankaloittaa etuuksien hakemista ja Kelan kanssa yhteydenpitoa. Vastaajat toivovat sujuvampaa kontaktia Kelalle. Korona on niukentanut esimerkiksi Kelalla kasvokkain tapahtuvaa asiointia. Vastaajat kertovat, että tilanne, jolloin etuuksia on jäänyt hakematta, on tapahtunut useasti. Yleensä etuuksien hakemisen esteenä on ollu vastaajien mielestä ulkoiset syyt.

Välillä on puhelin mut aina ei oo ja aina ei oo sitä puheainaa ja jos ei oo rahaa niin et voi hakee tukia ajoissa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyössä tutkittiin tutkimuksessa olleiden asunnottomien kokemuksia heidän arjestaan ja palveluiden saatavuudesta korona aikana. Tavoitteena oli tuoda kuuluviin asunnottomien kokemuksia toimeksiantajalle, jotta tiedetään, millaisille palveluille on tarvetta. Haluttiin aidosti kuulla, mitä asunnottomat ajattelevat koronasta sekä sen vaikutuksesta heidän arkeensa.

7.1 Tuloksien tarkastelu

Tuloksissa esitetyt kategoriat vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Kategoriat *asunnottomuus koronan aikana*, *kokemus asunnottomuudesta* ja *naisten asunnottomuus* vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toiseen tutkimuskysymykseen saatiin vastaus *palveluiden saatavuus* kategoriasta.

7.1.1 Asunnottomien kokemus koronan vaikutuksesta arkeen

Tuloksista voidaan päätellä, että korona on vaikuttanut moninaisesti vastaajien arkeen ja tuonut lisää haasteita jo haasteelliseen elämäntilanteeseen. Asunnottomien vastaajien kokemuksista arjesta

korona-aikana nostettiin esiin eri teemoja, joita olivat: koronan tuomat haasteet, rajoitetut oleskelutilat, kodin merkitys asunnottomalle, turvattomuus, perustarpeiden toteutuminen, asunnottomien naisten turvattomuus sekä sukupuolieriytyvä näkökulma.

Asunnottoman arki on haasteellista, stressaavaa sekä kuluttavaa tämä ilmenee selkeästi tutkimusaineistosta. Korona on tuonut arkeen pelkoa sairastumisesta. Pelko omasta ja läheisten sairastumisesta on merkittävä. Korona vähentää vastaajilta yöpaikkoja jo siltä osin, että yöpaikan tarjoaja kuten esimerkiksi vanhemmat, eivät yöpaikkaa uskalla tarjota asunnottoman monipuolisen liikkumisen paikasta toiseen vuoksi. Tutkimuksessa ilmeni, että rajoitetut tilat, pelko sairastumisesta johtavat merkittävään turvattomuuden tunteeseen.

Rajoitetut yleiset oleskelutilat, kuten kaupat ja kirjastot ovat rajanneet oleskelua päivisin. Tutkimuksessa ilmenee, että yleiset tilat ovat keskeisempiä päivän vietto paikkoja tutkimuksessa olleille asunnottomille. Näiden rajoitusten myötä käveleminen paikasta toiseen on lisääntynyt, tämä lisää tutkimuksessa olleiden mukaan stressiä ja painetta entisestään arkeen. Esille nousee merkittävä tarve avoimelle paikalle, joka on auki arkisin ja viikonloppuisin. Kodin merkitystä kuvataan tärkeäksi ja sitä perustellaan ensisijaisena apuna, jotta muita mahdollisia haasteita voidaan lähteä ratkaisemaan. (Asunto ensin 2018.)

Asunto ensin periaatteen mukaisesti pysyvä koti on jokaisen perusoikeus ja -tarve, jonka tulee ensimmäisenä täyttyä. Tämän oikeuden toteutuminen antaa mahdollisuuksia yksilölliselle valinnanvapaudelle ja itsenäiselle asumiselle. Asunto ensin periaatteen mukaan asunnon hankkiminen on ensisijaista muihin tukitoimiin nähden, tämän vuoksi asunto ensin periaate eroaa perinteistä mallista. Mallin keskeiset periaatteet toteutetaan laatusuosituksen mukaisesti. Periaatteita ovat itsenäisen asumisen mahdollistaminen, valinnan vapaus ja vaikuttamismahdollisuudet, kuntoutuminen ja voimaantuminen sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen. (Asunto ensin 2018.)

Tutkimuksessa olleet asunnottomat kokevat turvattomuutta merkittävästi nukkuessaan. Turvattomuutta tuo epäluottamus paikalla olleisiin ihmisiin ja nukahtaminen ei tunnu turvalliselta. Usein nukkumaan ei pysty jo siitä syystä, ettei paikkaa nukahtamiselle yksinkertaisesti ole. Jo edellisissä kategorioissa esille toistuvasti noussut stressin, ahdistuksen ja paineen tunne koetaan korostuvan tässä huomattavasti. Säännöllisen päivä- ja unirytmien puuttuminen ja koettu turvattomuus lisäävät terveydellisiä riskejä. Asunnottomuuteen liitetään suuri kuolleisuus. Samanikäisiin verrattuna suomalaisilla asunnottomilla on yli viisinkertainen kuolemanriski. Ylikuolleisuus on suurta varsinkin nuorilla asunnottomilla. Tämän lisäksi, että asunnottomien kuolemanriski tauteihin on yli kolminkertainen, kuolemanriski ei-luonnollisiin syihin, kuten myrkytyksiin, tapaturmiin, itsemurhiin ja väkivaltaan, on yli kymmenkertainen ja alle 50-vuotiailla lähes 20-kertainen. (Stenius-Ayoade, Haaramo ja Eriksson 2018.)

Tutkimuksessa ilmenee, että tutkimuksessa olleet vastaajat kokevat, että perustarpeet arjessa eivät toteudu. Perustarpeiden toteutuminen on sidoksissa siihen, että vastaajilta puuttuu asunto. Tästä voidaan päätellä, että perustarpeiden toteutuminen vaatii asuinpaikan. Puutteelliset toteutumiset johtavat jo edellä kuvattuun turvattomuuden tunteeseen sekä terveydellisiin riskeihin.

Tutkimuksessa tutkittiin myös naisten kokemaa turvattomuutta, tutkimuksessa ilmeni, että vastaajat kokivat olevansa heikonmassa asemassa miehiin nähden. Tuloksena on, että naiset ovat alttiimpia kokemaan hyväksikäyttöä asunnottomana. Naisten kokemuksiin kohdistuneessa tutkimuksessa saatiin selville myös sellaisia haasteita, joita miehillä ei ole. Naisilla esimerkiksi kuukautiset aiheuttavat merkittävän hygienian huolehtimisen haasteen. Tuloksena on, että naiset kokevat, että he joutuvat väistämättä ahdistaviin ja häpeällisiin tekoihin, kuten maksamaan seksillä yöpaikan. Naisten asema on usein kulttuuriin tai aikaan sidottua. Aikaisemmin asunnoton nainen on näyttäytynyt muille lannenneena naisena tai heikkona naisena. Sittemmin on alettu ymmärtää niitä moninaisia syitä, joita naisten asunnottomuuden takaa löytyy. Naisten asunnottomuutta ei ole tutkittu yhtä paljon kuin miesten, naisten asunnottomuus on kuitenkin tunnistettu omaksi tärkeäksi aiheeksi. Yksi syy miksi naisten on vaikeampi hakea apua asunnottomuuteen on se, ettei palveluntarjoajia nähdä sukupuolensensitiivisenä. (Mayock, Parker ja Sheridan 2015.)

7.1.2 Erityistarpeet asunnottomien palveluille poikkeusoloissa

Tuloksista voidaan päätellä, että korona on tuonut erityistarpeita asunnottomien palveluiden saataavuuteen. Asunnottomien kokemuksista palveluista nostettiin esille eri teemoja, joita olivat: yhden luukun periaate, palveluissa kohtaaminen, negatiivinen leimaaminen ja yhteydenpitotavat.

Vastaajat toivat esille toiveen yhden luukun periaatteesta, johon sisältyivät vaatimus yhdestä paikasta (luukusta), oikeasta henkilöstä ja työntekijän pysyvyydestä. Oikealla henkilöllä viitattiin ammattitaitoiseen henkilöön, joka tietää kyseisestä asiasta ja pysyvyydellä osoitettiin työntekijöiden vaihtumista vastaan. Pysyvyys heijastuu myös asiakkaan ja ammattilaisen vuorovaikutussuhteen laatuun ja luottamussuhteen rakentumiseen kestäväälle pohjalle, sillä asiakkaat kokevat liiallisen vaihtumisen rasitteena.

Monimutkaistuvat ja pirstoutuvat palvelujen ongelmat nousevat näkyviin erityisesti asunnottomilla, joilla on samanaikaisesti useita haasteita ja palvelutarpeita. Palveluja saa eri paikoista ja jokaisella työntekijällä on oma tehtäväalueensa. Ongelmien kasautuessa voi olla haasteellista tietää, kenen puoleen tulisi kääntyä. Ongelmien kasaantuminen heijastuu myös siihen, että heidän on vaikeuksia saada aidosti apua. (vrt. Vuokkila-Oikkonen, Kettunen ja Määttä 2016; Määttä 2012.) Yhden luukun periaate loisi palvelujen ulkopuoliselle käyttäjälle turvallisuutta, sillä yksilön ei tarvitsi tietää ennakoon, kuka on oikea ihminen tai paikka, mistä hän saa tukea tarvitsemaansa tarpeeseen. Toisaalta palvelut saattavat näyttäytyä ulkopuolisin asiakkaan silmin nähtynä epäselvänä vyyhtenä. Yhden luukun periaate toisi myös taloudellista säästöä ja nopeuttaisi palvelujen saamista.

Vastaajista nousi vahvasti esille näkemys, että heidät kohdataan eriarvoisesti palveluissa. Useasti esille nousi kokemus työntekijän massa-ajattelusta. Inhimillistä ja yksillöllistä kohtaamista kaivataan kohtaamisessa. Aineistosta tulee esille erilaisia esimerkkejä eriarvoisesta tilanteesta esimerkiksi asuntoa hakiessa. Vastaajat painottivat kohtaamisen merkitystä palveluissa. Täysin yksipuolista kohtaamista ei ole, vaan kyse on väistämättä joko kahden tai useamman ihmisen välisestä vuorovaikutuksesta. Ammatillisessa kohtaamisessa on useimmiten kyse aivan tavallisesta arkisesta tilanteesta, jossa ihmiset tapaavat. Joten ammatillisen vuorovaikutuksen olennainen perusta on lähimmäisy-

dessä, kanssakulkemisessa ja ihmisyydessä. (Mattila 2007, 32–33.) Ihmisen sosiaalisten taitojen peruskivenä on empatiakyky, eli toisin sanoen asettuminen toisen asemaan. Edellytyksenä empatialle on, että ihminen on aidosti kiinnostunut toisesta ihmisestä. Vuorovaikutustilanteissa empaattinen, aidosti kiinnostunut, yksilöllisesti huomioon ottava sekä eettistä osaamista harjoittava työntekijä saavuttaa asiakkaan luottamuksen ja luo positiivisen kohtaamisen. (Isokorpi 2004, 30–31.) Ammattieettinen osaaminen sisältää ammattieettisten tilanteiden tunnistamista, käsittelyä ja ratkaisuja, ammattietiikan noudattamista sekä vastuullista ja oikeudenmukaista toimintaa. Periaatteet viittaavat siihen vastuuseen, jota ammattilaiselta edellytetään asiakasta ja yhteiskuntaa kohtaan. Tämä vastuu vaatii ammattilaista pitämään yllä ja täydentämään omaa osaamistaan ja tietämystään ammatillisen osaamisen ylläpidossa. (Talentia 2017, 7–8.)

Tutkimuksesta ilmenee, että vastaajat ovat kokeneet negatiivista leimaamista palveluissa. Ensikoh- taamisen merkitystä sekä lokerointia tuodaan merkittävän paljon esille. Ensi kohtaamisesta alkaen muodostamme havaintoja toisesta ja hänen olemuksestaan. Vaikutelman luomiseen käytämme kaik- kia viittä pääaistia, mutta erityisen tärkeässä asemassa ovat näkö- ja kuuloaisti. Aivoilla on tapana pyrkiä etsimään todisteita ensivaikutelman oikeudellisuudesta. Tätä piirrettä kutsutaan vakuutusen- nakkoluuloksi. Tämä tarkoittaa, että tiedostamatta otamme huomioon sellaista informaatiota, joka vahvistaa käsitystämme. Muovatusa käsityksestä on vaikea päästä eroon. (Ahola, 2019.) Kuten edellä olleessa kategoriassa vastaajat kokivat olevansa epätasa-arvoisessa asemassa muihin asiak- kaisiin nähden. Välttää tulisi palvelujen käyttäjien leimaamista kielteisellä tavalla, vaikkakin puhekie- lessä niitä vielä saattaa esiintyä, kuten esimerkiksi leimaamalla yksilö sosiaalipummiksi. Käsitteiden välillä esiintyy jännitteitä ja kaikkiin näihin käsitteisiin sisältyy arvolataus. Käsitteet eivät ole arvova- paita, vaan on tärkeää, että sosiaalialan työskentelyn pohjana on hyväksytyjä arvoja. Ilmenee, että vastaajat kokevat, ettei heille välttämättä kerrota kaikista palveluista, joihin heillä mahdollisesti on oikeus. Tällaisen kokemuksen vastakohtaksi vastaajat kertovat kuvauksen sydämellisesti työnteki- jästä. Negatiivisen kokemusten ja leimaamisen ohella vastaajilla on ollut myös positiivisia kokemuk- sia työntekijöistä.

Palveluiden saatavuuden erityistarpeeksi nousee merkityksellisesti yhteydenpitotavat palveluiden kanssa. Vastaajilla keskeisin palveluasiointi tapahtuu Kelan kanssa. Tutkimuksessa ilmenee, että vas- taajilla on niukasti mahdollisuuksia käyttää maksutonta nettiyhteyttä esimerkiksi kahvilassa. Tämä on koronan tuoma haaste. Haasteeksi nousee merkittävästi se, että palvelulinjat kuten esimerkiksi Kelan linja on maksullinen. Toistuvasti vastauksista ilmenee, että vastaajat ovat jääneet näiden haasteiden, joita korona on rajoittanut jo entisestään, saamatta heille kuuluvia etuuksia. Koronan aikana edellytetään ja suositellaan koko ajan enemmän sähköisten palveluiden käyttöä. Tämä on vastaajille haasteellista, koska sopivaa välinettä sähköisien palveluiden käyttöön ei välttämättä ole. Jos sopiva laite kuitenkin löytyy, palvelulinjaa soittaminen on maksullista ja kallista. Nettiyhteys maksaa ja sitä ei välttämättä ole. Pääsyä yleisiin koneisiin, kuten kirjastoon on rajoitettu. Tutkimuk- sessa ilmenee, että vastaajat kokevat myös ulkomuodon vaikuttavan korona rajoitteiden lisäksi sii- hen, saavatko he käyttäjä yleistä konetta ilman vartijan patistelua.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Määrälliset ja laadulliset tutkimukset pohjautuvat erilaisiin luotettavuuskriteereihin. Luotettavuutta on perinteisesti tarkasteltu reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Validiteetti tarkoittaa sitä, että on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetti viittaa tutkimustulosten toistettavuuteen. Tässä tutkimuksessa valitsimme luotettavuuden käsitteeksi, jonka avulla tarkastelemme kokonaisvaltaisesti tutkimuksemme luotettavuutta. Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Tuomi ja Sarajärvi 2018; Hirsjärvi, Remes ja Sarajärvi 2009; 231–232.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan lähestyä toisiinsa kytkeytyvien uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys käsitteiden kautta. Uskottavuus viittaa siihen, kuinka tutkimuksen lukijat hyväksyvät aineiston analyysin ja aineiston keruun huolellisuuden sekä sen, että tulokset ovat oikeita. (Pusa ja Juuti 2020.) Tutkimuksessamme aineisto ja päättely kulkevat rinnakkain ja olemme antaneet lukijoille näytteitä tekstistä ja niiden tulkinnasta. Tällöin lukijoille tarjoutuu mahdollisuus hyväksyä tai olla eri mieltä tulkinnasta. Luotettavuus osoittaa tutkijoiden taitoon kuvata tutkimuksen eteneminen ja siihen luukuvat valinnat, lähestymistavat ja menetelmät. (Pusa ja Juuti 2020.) Tässä tutkimuksessa olemme pyrkineet avoimesti kuvamaan tutkimusprosessin eri vaiheet ja perustelevaan omia valintojamme. Lukija kykenee seuraamaan päättely- ja tulkintatapojamme, joiden avulla hänen on mahdollista päätyä samankaltaisiin johtopäätöksiin. Olemme myös tuoneet esille, millä perusteilla teimme päätelmiä. Tutkimuksen tulisi olla myös toistettavissa, jota olemme pyrkineet helpottamaan siten, että olemme pilkkoneet aineistoa pienempiin osiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimus on aina sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan, mutta samankaltaisia huomioita olisi voitu saada esille esimerkiksi toisella paikkakunnalla. Tilastotieteellisellä tutkimuksella olisimme voineet parantaa yleistettävyyttä, mutta emme olisi saaneet esille kokemuksia. Aineistolähtöinen tutkimus palveli osuvasti tutkimuskysymyksiämme. Luotettavuuden arviointiin liitetään usein myös refleksiivisyys, jolla viitataan tutkijan tietoisuuteen omista lähtökohdistaan ja siihen, kuinka hän itse vaikuttaa tutkimusprosessiin. Tässä tutkimuksessa tutkijoilla ei ollut omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta, joten samankaltainen kokemus olisi saattanut olla etu tutkimusta tehdessä. Tässä mielessä emme saavuttaneet asunnottomuuden kokemusta niin kuin asunnoton itse, mutta pyrimme mahdollisimman hyvään vastaavuuteen. Aineistonkeruumenetelmän valitsimme siksi, että se tarjosi mahdollisuuden saada selville ihmisten kokemuksia heidän itsensä kertomina ja se antaa heille tilaisuuden kertoa laajemmin kysyttävästä ilmiöstä kuin kyselylomakkeet. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat ovat asunottomia, joilla voi olettaa olevan tietoa ja kokemusta tutkimusaiheemme kysymyksiin. Eettisten periaatteiden noudattaminen koskee koko tutkimusprosessia. Tällä viitataan siihen, että tutkimus toteutaisi hyviä asioita tutkittaville. Tutkimus ei saisi aiheuttaa vaaraa tutkittavien elämäkylulle. Haastattelu on saattanut aiheuttaa haastateltavissa ahdistusta, mutta toisaalta aroista tai vaikeista asioita keskusteleminen voi antaa tilaisuuden pysähtyä ja tarkastella omaa elämää sekä antaa eväitä oman elämän suunniteluun. Haastateltavat toivat esille, että heille oli merkityksellistä, että heitä haastateltiin tutkimusta varten. (vrt. Pusa ja Juuti 2020.) Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys, mistä syystä tutkimusta lähdetään tekemään. Tätä valintaa voi edistää nivomalla se yhteiskunnalliseen merkittävyyteen. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 24–25.)

Asunnottomista korona-aikana on niukasti tietoa heidän itsensä kertomana ja aihe on ajankohtainen. Lisäksi yhteiskunta saa yhdenvertaisuutta lisääviä ja palveluja kehittäviä aineksia lisää.

Luotettavuutta voidaan myös edistää triangulaation avulla, jolla voidaan tarkoittaa erilaisten aineistojen, teorioiden, menetelmien ja tutkijoiden hyödyntämistä samassa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131–146; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 233). Tutkimusta asunnottomuudesta oli tekemässä kaksi tutkijaa, joka antoi meille lisää näkökulmia. Kävimme aineistoa huolellisesti yhdessä lukemalla sitä läpi useita kertoja ja käytimme paljon aikaa analysointia varten.

Tutkimusetiikkaan heijastuu myös se, ettei tutkittavia tunnisteta. Kohderyhmäämme voidaan pitää haavoittuvana ryhmänä, jolloin henkilöllisyyden paljastumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja myös heidän kunnioittavaan sekä arvostavaan kohteluun. Anonyymin suojaamiseksi tietosuojailmoituksessa lupasimme hävittää tutkimusaineiston. Emme käytä tutkimuksessa tutkittavien nimiä tai heidän mainitsemiaan paikkakuntia tai lähiöiden nimiä. Myös lainauksissa olemme varoneet tuomasta esille esimerkiksi ihmisten tai paikkojen nimeä, ettei heidän identiteettinsä tulisi ilmi lukijalle. Annoimme lupauksemme tutkittaville, että aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa ja aineisto hävitetään sen jälkeen. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 25) mainitsevat, että tutkittaville tulisi tarjota tietoa esimerkiksi siitä, millaisia riskejä osallistumiseen liittyy tai miten suostumus tutkimukseen hankitaan. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistujalla oli oikeus missä vaiheessa tahansa kieltäytyä osallistumisestaan tutkimukseen (Rauhala ja Virokangas 2011, 251). Kysyimme tutkittavilta suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Kerroimme heille laajasti tutkimuksen käyttötarkoituksesta, tutkimusmenetelmästä ja tavoitteista. Kävimme heidän kanssaan läpi tietosuojailmoituksen (Liite 2), joka perustuu EU:n yleiseen tietosuojasetukseen. Kaikki tutkittavat olivat suomalaisia aikuisia, joten voimme olettaa heidän ymmärtäneet tietoisesti sen, mihin he tutkimuksessa suostuivat. Eettisiin periaatteisiin kuuluu myös tarkastella tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä. Esimerkiksi asunnoton voi olla tutkittavalle leimaava käsite, vaikkakin yleisesti yhteiskunnassa käytetty käsite. Pyrimme käyttämään käsitteitä ihmisarvoa alleviivaten ja yksilöä kunnioittaen. Käsitteen käyttö ei ole arvovapaata ja mietimme, miten sen olisimme voineet korvata, mutta päädyimme lopputuloksena siihen, että ratkaisevaa ei ole itse käsite, vaan se, miten sitä käytetään. Haastattelijoina suhtauduimme heidän kertomuksiinsa kunnioittavasti. Eettisiin näkökulmiin nivoutuen voidaan esille nostaa myös tutkimuksen rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus, joita pyrimme tuomaan esille asianmukaisten lähdemerkintöjen kautta ja kertomalla tutkimuksen eri vaiheet huolellisesti. Rehellisyys tulee esille läpinäkyvyydessä ja avoimuudessa tutkimuksen toteutuksessa ja raportoinnissa. (vrt. Vilka 2005, 30; Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 26.)

Lisäksi on hyvä pohtia, kenen etua tutkimus ajaa. Se tuo esille asunnottomien omaa näkökulmaa, joten se voi ajatella olevan heidän omaa ”ääntään” esille nostava. Saman aikaisesti se on ajaa toimeksiantajan intressejä, jotta hän saa omaan toimintaansa lisää tietoperustaa asunnottomien tilanteesta. Lisäksi opinnäytetyön tekeminen edistää meidän molempien tutkijoiden valmistumista ammattiimme sekä antaa meille kokemusta tutkimusprosessista. Näissä kaikissa näkökohdissa opinnäytetyömme tarjoaa etuja. Ratkaisevaa on kuitenkin se, miten saatua tietoa käytännössä hyödynne-

tään kohderyhmämme hyödyksi. Samaan aikaan on kuitenkin mahdollista, ettei tutkittua tietoa hyödynnetä tai siihen suhtaudutaan välinpitämättömästi, jolloin se ei hyödytä eri osapuolia tai siitä hyödynnetään vain joitakin osia, jolloin hyöty ei ole kokonaisvaltaista.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyömme oli pitkä ja laaja prosessi. Aikaa opinnäytetyöhön meiltä kului reilun vuoden verran. Prosessin aikana perehdyimme opinnäytetyönprosessiin, toimeksiantajaamme, opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen sekä tutkimuksen tekemiseen, laadullisen tutkimukseen ja teemahaastatteluun. Prosessin aikana olemme syventäneet oppimaamme sekä valinneet ylimääräisiä opintojaksoja asumissosiaaliseen työhön liittyen. Olemme oppineet uutta tutkimuksesta yleisesti sekä erityisesti laadullisesta tutkimuksesta ja teemahaastattelusta.

Valmistumme molemmat sosionomiksi, joten tarkastelemme opinnäytetyöprosessissamme sosionomi (AMK) sosiaalialan kompetenssien kautta. Sosionomin kompetensseihin kuuluvat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio ja Vepsä 2019, 19–21.) Opinnäytetyöprosessissamme keskeisimmiksi kompetensseiksi nousivat sosiaalialan eettinen osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittäminen- ja innovaatio-osaaminen. Tutkimusmenetelmiä hyödyntäen tuotimme opinnäytetyöllä haastateltavien avulla merkityksellisen tärkeää tietoa asunnottomien kokemuksista palveluiden kehittäjille. Vastaajien kokemusten ja ääneen kuuluviin tuominen oli erittäin merkityksellinen asia meille sosiaalialan ammattilaisina.

Laadullisen tutkimuksen toteuttaminen oli meille molemmille uusi asia, joten koko prosessi oli meille erittäin opettavainen. Prosessi oli monivaiheinen ja perehdyimme eri vaiheisiin huolellisesti. Saimme opinnäytetyöprosessin aikana ohjausta ja osallistuimme ohjaaviin pajoihin, jotta saimme kattavan tiedon erilaisista menetelmistä. Tämä auttoi meitä tekemään opinnäytetyöhön oikeaksi ja tärkeäksi koettuja valintoja. Työsuunnitelmamme teko oli pitkä prosessi ja käytimme työsuunnitelman tekoon odotettua enemmän aikaa. Valmis ja hyväksytty työsuunnitelma toimi opinnäytetyölle merkityksenä runkona. Tarkkaan ja huolellisesti tehty suunnitelmamme tuki tutkimuksen tekemistä. Suunnitelimme jokaiselle vaiheelle aikataulun, aikatauluissa pysyminen aiheutti meille jonkin verran haasteita. Opinnäytetyötä tehdessä huolehdimme tarkasti haastateltavien tietosuojasta ja tiedonsaantioikeudesta opinnäytetyön tutkimukseen liittyen. Vastuullinen ja eettinen toiminta opinnäytetyössä oli meille erityisen tärkeää. Haastateltavamme ovat syrjäytyneessä ja heikossa asemassa, joten heidän identiteettinsä suojeleminen oli erityisen tärkeää.

Aineistonkeruun ja analyysimenetelmän valinta oli haasteellista koska teemahaastattelu oli meille tuntematonta ja tästä syystä johtuen paneuduimme eri aineistonkeruu sekä analyysimenetelmiin. Lukiessamme pohdimme yhdessä sitä, millaisella aineistonkeruulla ja analyysimenetelmällä saisimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Päädyimme valitsemaan teemahaastattelun aineistonkeruu menetelmäksi. Haastattelut toteutuivat yksilöhaastatteluna. Päädyimme puolistrukturoituun haastatteluun siitä syystä, että tutkimuksessamme halusimme selvittää kokemuksia, joten valmiiksi asetetut

vastausvaihtoehdot eivät olisi antaneet meille näin rikasta ja monipuolista aineistoa. Yksilöhaastattelut verrattuna esimerkiksi ryhmämuotoisiin haastatteluihin mahdollistivat sen, että jokainen vastaaja sai tulla esille omana itsenään ja tasapuolisesti. Aineiston analyysin toteutimme parityönä molemmat omilla koneilla. Suoritimme analyysin jaetulla tiedostolla yhdessä. Parityönä toteutettu analyysi koettiin välillä haasteelliseksi mutta myös opettavaiseksi, koska analyysiä tehdessä kiinnitimme molemmat huomioita eri asioihin ja näin ollen näkökulma oli laajempi. Päätökset aineistonkeruun ja analyysimenetelmän valinnasta osoittautuivat toimiviksi ja tutkimuksen tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset.

Lopputuloksen kannalta saamamme ohjaus ja muiden opiskelijoiden kanssa käydyt keskustelut opinäytetyönprosessista tukivat merkityksellisesti tutkimustyötämme. Saimme kannustusta ajankohtaisen aiheemme valinnasta ja kävimme monipuolisesti myös vapaa-aikana keskustelua tutkimusaiheestamme eri kokoonpanoilla.

7.4 Jatkotutkimus ehdotukset

Asunnottomien itsensä kertomana kehittämiseksi nousi yhden luukun periaate, jota kannattaisi kokeilla käytännössä ensin hankkeen avulla, jossa vierellä kulkisi kuvaileva tutkimus. Tutkimuksen avulla voitaisiin nostaa esille palvelun hyötyjä ja haittoja sekä kehittämiskohtia. Matalan kynnyksen paikkoja asunnottomien oleskelu-, peseytymis-, yöpymis-, ja asioimispaikkoina tulisi saada konkreettisesti pystyyn ja toiminnan yksi pysyvä elementti tulisi olla jatkuva tutkimuksellinen kehittäminen. Voisiko tämä olla yksi kärki tulevassa Sotessa?

Jäimme pohtimaan myös sitä, millä erilaisilla keinoilla voisimme tunnistaa palveluissa ja yleensä yhteiskunnassamme naisten piiloasunnottomuutta. Onko tutkimuksen avulla mahdollista löytää keinoja, joilla edistäisimme haavoittuvassa asemassa olevien naisten asemaa, turvallisuutta ja oikeuksia. Onko edes halua tehdä tutkimusta siitä, mikä on heidän asemansa tänään korona-ajan Suomessa, sillä he ovat yhteiskunnassamme usein näkymättömiä.

Tutkimusta tarvitaan myös terveyden edistämisen näkökulmasta asunnottomien parissa. Millä tavoin löydetään heidän arjessaan helposti toimivia käytäntöjä terveyden edistämiseksi ja pitäisikö heillä olla matalan kynnyksen terveydenhuoltopalvelua, kuten esimerkiksi työttömillä on. Miten nykyistä terveydenhoito, terveyskeskusta ja hoitoalan henkilökuntaa tulisi kouluttaa, jotta he tavoittaisivat asunnottomat. Voisiko terveyspalvelut jalkautua kaduille, sinne, missä asunnottomatkin ovat.

Nämä ovat monia avoimia kysymyksiä, joihin lisätutkimus voisi antaa vastauksia.

LÄHTEET

AINEISTONHALLINNAN KÄSIKIRJA 2017. Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely [verkkajulkaisu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 2020-02-03.] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>

AHOLA Angela 2019. Taito tehdä hyvä vaikutus. Helsinki: Minerva.

ALLARDT, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY: Helsinki.

ARA 2009. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvityksiä 3/2009 [verkkajulkaisu]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2021-1-17.] Saatavissa: file:///C:/Users/Maria%20Angersaari/Downloads/Selvitys3_2009_Asunnottomat2008.pdf

- ARA 2017. Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä [verkkojulkaisu]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2021-1-17.] Saatavissa: [https://www.ara.fi/fi-FI/Ajankohtaista/ARAvaa-naariblogi/Naisten_asunnottomuuden_erityispiirteita\(42319\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Ajankohtaista/ARAvaa-naariblogi/Naisten_asunnottomuuden_erityispiirteita(42319))
- ARA 2018. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 2/2018. Asunnottomat 2017 [verkkodokumentti]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2020-12-05.] Saatavissa: <http://www.ara.fi/download/noname/%7B0EC77B27-5E1A-4735-ACA0-E07B4D68D54E%7D/135737>
- ARA 2021. Asunnottomat 2020. Selvitys 02/2021 [verkkodokumentti]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: file:///C:/Users/kahko/Downloads/Asunnottomat2020_ARAn-selvitys-2-2021_p1902.pdf
- ARENE 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset [verkkodokumentti]. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. [Viitattu 2021-02-12.] Saatavissa: <http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- ASUMISNEUVONNAN OPAS 2019. Vinkkejä ja työkaluja asumisneuvojan työhön. Asumissosiaalisen työn malli maakunnille ja kumppaneille. Asunto ensin (2018). Luonnos 7.12.2018. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019 (2016). Valtioneuvoston periaatepäätös 9.6.2016. [verkkodokumentti]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. [Viitattu 2020-11-13.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/02/Asunnottomuusty%C3%B6n-malli-maakunnille-2019.pdf>
- AVRAMOW, Dragana 1999. Coping with homelessness: Issues to be Taced and Best practices in Europe. Ashgate publishing: Aldershot.
- ECDC 2020. COVID-19:n epidemiologia [verkkojulkaisu]. Euroopan unionin virasto. [Viitattu 2020-11-09.] Saatavissa: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/latest-evidence/epidemiology>
- FEANTSA s.a. Ethos – European typology of homelessness and housing exclusion [verkkodokumentti]. Feantsa. [Viitattu 2021-01-10.] Saatavissa: <https://www.feantsa.org/download/en-16822651433655843804.pdf>
- KYNGÄS, Helvi, ELO, Satu, PÖLKKI, Tarja, KÄÄRIÄINEN, Maria ja KASTE, Outi. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Hoitotiede. 23. 138–148.
- EURA s.a. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus [verkkojulkaisu]. Euroopan unioni. [Viitattu 2020-02-03]. Saatavissa: <https://www.eura2014.fi/rctiepa/projekti.php?projekti-koodi=S21697>
- ESKOLA, Jari ja SUORANTA, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- FRISK, Mari 2020. Naisten asunnottomuus Suomessa on turvattomuutta & toivon pilkahduksia [verkkojulkaisu]. Superliitto.fi. [Viitattu 2021-04-14.] Saatavissa: <https://www.superlehti.fi/ilmiot/naisten-asunnottomuus-suomessa-on-turvattomuutta-toivon-pilkahduksia/>

- GRANFELT, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HANNIKAINEN-INGMAN, Katri 1998. Oman oven kahvassa vai hätäavun varassa? Stakes. Aiheita 1998:43.
- HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- HEINONEN, Hanna 2007. Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityöstä [verkkodokumentti]. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 16. Viitattu 2020-12-03] Saatavissa: http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/kohti_syvempaa_ymmarrysta_sosiaalityossa_-_tutkiva_ja_arvioiva_tyote_sosiaalityontekijoiden_jasentamana.381.shtml
- HYYNENEN, Raija 2005. (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille. Suomen ympäristö. Asuminen 745. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- HYVÄRINEN Susanna, KAINULAINEN Sakari 2013. Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asunnottomien palveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/Paikka_asua_ja_el%C3%A4%C3%A4_diak_2013.pdf
- HÄMEEN-ANTTILA, Lotta 2021. Asunnottomien sosiaali- ja terveyspalvelut sekä asunnottomuuden vähentäminen poikkeustilan aikana [verkkodokumentti]. Oikeusasiamies. [Viitattu 2021-04-14.] Saatavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2446/2020>
- ISOKORPI Tia 2003. Tunneoppia. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- JENCKS, Christopher 1994. The Homeless. Harvard university press. Cambridge: London.
- JOKINEN Arja ja JUHILA Kirsi 1991. Pohjimmaisat asuntomarkkinat. Diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä. Sosiaaliturvan keskusliitto ja asuntohallitus: Helsinki.
- JUURINEN, Päivi ja VIRTANEN-OLEJNJACZAK, Krista 2008. Palvelujärjestelmä sulkee ovet päihderiippuvaisilta. Teoksessa Hirvilampi, Tuuli ja Laatu, Markku (toim.) 2008. Toinen vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Kela. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- KARJALAINEN, Jouko 2004. Kuka pelkää Sorbusen herroja? Teoksessa Helne Tuula, Hänninen Sakari, Karjalainen Jouko (toim.) Seis yhteiskunta tahdon sisään. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- KAUPPILA, Reijo A. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KETTUNEN, Marko 2007. Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa [verkoaineisto]. Yhteiskuntapolitiikka. [Viitattu 2020-12-20.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100668/074kettunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- LEHTONEN, Leena ja SALONEN, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Helsinki: Ympäristöministeriö.

- LEHTONEN, Leena 2020. Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä [verkkoaineisto]. Y-Säätiö. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- LEHTONEN, Leena ja AZEEM, Pilvi 2020. Kohti kotia ja turvaa – Nais erityisyys asunnottomuustyössä [verkkoaineisto]. Y-Säätiö. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- MATTILA Kati-Pupita 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- MAYOCK Paula, PARKER Sarah, SHERIDAN Sarah 2015. Women, Homelessness and Service Provision. [Verkkójulkaisu]. Saatavilla: <file:///C:/Users/Maria%20Angersaari/Downloads/Mayock-ParkerSheridan2015WomenHomelessnessandServiceProvision1.pdf>
- MERILUOTO, Laura 2020-12-01. Kuopion kaupunki. Haastattelu [teams haastattelu]. Haastattelija Janika Kähkönen.
- MÄÄTTÄ Anne 2012. Perusturva ja poiskäännyttäminen [verkkodokumentti]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 2020-12-20.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140360/A_36_ISBN%209789524931762.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- MÖNKKÖNEN, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- PARTINEN Markku ja HUOVINEN Maarit 2007. Terve uni. Helsinki: WSOY.
- PERUSTUSLAKI 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2021-04-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- PIKÄNEN, Sari ja KAAKINEN, Jukka 2004. Rajattomat mahdollisuudet. Esiselvitys pääkaupunkiseudun asunnottomien tuki- ja palveluasumisen kehittämissuunnitelmaa (2005–2007) varten. Ympäristöministeriön moniste. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- PUSA Anu, JUUTI Pauli 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- RANTA, Johanna ja JUHILA, Kirsi 2019. Constructing a sense of home in floating support for people using drugs [verkkoaineisto]. SAGE journals. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1473325019847262>
- RAATIKAINEN Eija, RAHIKKA Anne, SAARNIO Tuula, VEPSÄ Päivi 2019. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- RAUHALA Pirkko-Liisa, VIROKANNAS Elina 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Jyväskylä: PS-kustannus.
- RONKAINEN Suvi, PEHKONEN Leila, LINDBLOM-YLÄNNE Sari, PAAVILAINEN Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- RUUSUVUORI, Johanna ja NIKANDER, Pirjo 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Julkaisussa: HYVÄRINEN, Matti, NIKANDER, Pirjo ja RUUSUVUORI, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

SAUVALA, Milka 2020. Katuasunnottomuus on kasvanut pääkaupunkiseudulla piilossa. Koronavirus toi sen näkyville. Asunnottomien on vaikea löytää paikkaa, jossa levähtää päivisin. Selviytyminen on kokopäivätyötä [verkkojulkaisu]. Apu. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: <https://www.apu.fi/artikkelit/koronavirus-lisasi-asunnottomien-maaraa-kaduilla-radikaalisti-oleskelupaikkoja-on-todella-vahanja-ihmiset-vasyneita>

SININAUHASÄÄTIÖ s.a. Naisten asunnottomuus [verkkojulkaisu]. Sininauhasäätiö. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: https://www.sininauhasaatio.fi/sininauhasaatio/sininauhasaatio-tyomme_ ja_arvo-maailmamme/naisten-asunnottomuus/

SOMMAR, Heidi 2020. Tätä asunnottomuus on Suomessa – kaduilta ja kaatopaikoilta kohti kotia [verkkojulkaisu]. Yle. [Viitattu 2020-11-11.] Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/05/22/tata-asunnottomuus-on-suomessa-kaduilta-ja-kaatopaikoilta-kotia-kohti>

STENIUS-AYOADE Agnes, HAARAMO Peija, ERIKSSON Johan G. 2018;7. Asunnottomuuteen liittyy suuria terveystarpeita [verkkojulkaisu]. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo14252>

SUONIO, Mari, PEKONEN, Elina, MERILUOTO, Laura, RUUSKANEN, Petri ja MÖNKKÖNEN, Urpo 2015. Sirkkulanpuisto ristipaineiden aallokossa [verkkojulkaisu]. Puheenvuoroja. [Viitattu 2020-11-11.] Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51419/puheenvuoroja_Suonio_et_al_KANS_1_2015-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

SUVIKAS, Annukka, LAURELL, Leena ja ESKOLA, Pia 2015. Elämän kulku. Lähihoitaja kasvua tuke-
massa. Keuruu: Edita Publishing Oy.

TALENTIA 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan eettiset periaatteet [verkkodokumentti]. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. [Viitattu 2021-04-14.] Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

THL 2020. Koronan rajoitustoimet hyydyttivät monet sosiaalihuollon palvelut – erityisesti asunnottomat kärsivät [verkkojulkaisu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2021-04-13.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/-/koronan-rajoitustoimet-hyydyttivat-monet-sosiaalihuollon-palvelut-erityisesti-asunnottomat-karsivat>

TIITINEN, Virpi ja IKONEN, Marja-Leena 2007. Asunnottomat 2006. Valtionasuntorahaston selvityksiä 6. Helsinki: Ympäristöministeriö.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

VANHALA, Anni 2005. Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten asuntolasta. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere.

VILKKA, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

VIROKANGAS, Elina 2004. Selvitys palveluiden ulkopuolella jäävän asiakaskunnan profiilista ja palveluiden järjestämisen edellytyksistä. Helsingin Diakonissalaitos.

VUOKKILA-OIKKONEN Päivi, KETTUNEN Aija, MÄÄTTÄ ANNE 2016. Hyvinvointipalvelut toimiviksi – Tavoitteellista kehittämistä yhdessä tehden. Teoksessa Aija Kettunen, Päivi Vuokkila-Oikkonen ja Anne Määttä (toim.) Hyvinvointipalvelut toimiviksi.

Y-SÄÄTIÖ 2021. Asunnottomuus Suomessa [verkkajulkaisu]. Y-Säätiö. [Viitattu 2021-04-14.] Saatavissa: <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELU RUNKO

TEEMA 1: ASUNNOTTOMUUS KORONAN AIKANA

Kuinka pitkään olet ollut asunnoton?

Mistä asunnottomuutesi mielestäsi johtuu?

Miten järjestät yöpymisen ja peseytymisen?

Oletko kokenut turvattomuutta, jos olet millaista?

Mitkä asiat tuovat sinulle turvallisuutta?

Millaista on asunnottoman arki?

Millaisia haasteita asunnottomuus tuo arkeen?

Millaisia haasteita korona on tuonut arkeen?

Miten poikkeusolot vaikuttivat sinuun?

Mitkä asiat ovat tuoneet sinulle apua?

Huomioitiinko mielestäsi asunnottomat poikkeusolojen aikana?

Kuinka poikkeusolojen aikana asunnottomat voidaan huomioida paremmin?

Millaisia ajatuksia korona sinussa herättää?

Tiedätkö mitä poikkeusolot tarkoittavat?

Onko sinulla sairauksia, joiden mukaan kuulut riskiryhmään?

TEEMA 2: PALVELUT

Millaisia palveluita koet tarvitsevasi?

Tarvitaanko uusia palveluita asunnottomille? Millaisia?

Oletko saanut tarvittavia palveluita?

Millaista kohtaamista olet kokenut palveluissa?

Millaisia asioita pidät tärkeänä, kun asunnoton kohdataan palveluissa?

Millaiset asiat ovat vieneet asiaasi eteenpäin?

Koetko että sinulla on riittävästi tietoa saatavilla olevista palveluista?

Onko sinulla valmiutta (esim. Älypuhelin tai tietokone) käyttää sähköisiä palveluita, joita suositellaan käyttämään?

Oletko saanut tukea asunnottomuuteen ja sen ehkäisemiseen?

Koetko tarvitsevasi tukea asunnon hakemiseen?

Koetko tarvitsevasi tukea asumiseen?

Millaista tukea mielestäsi tarvitset?

TEEMA 3: NAISTEN ASUNNOTTOMUUS

Oletko kokenut asunnottomuus aikana seksuaalista turvattomuutta?

Mikäli olet, oletko huomannut turvattomuuden lisääntyneen koronan aikana?

Onko korona tuonut sinulle sellaisia lisähaasteita, joita mies asunnottomilla ei mahdollisesti ole?

TEEMA 4: KOKEMUS

Millainen on mielestäsi asunnoton?

Mitkä tai millaiset syyt johtavat mielestäsi asunnottomuuteen?

LIITE 2: TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVILLE HENKILÖILLE

**OPINNÄYTETYÖHÖN LIITETTÄVÄ
TIETOSUOJASELOSTE/-ILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat
Laatimispäivä: [20.3.2021]**

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Olet osallistumassa Savonia-ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen. Jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tämän selosteen kohdassa 14 kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä(t)

Nimi: Maria Angersaari

Sähköpostiosoite: maria.angersaari@edu.savonia.fi

Nimi: Janika Kähkönen

Sähköpostiosoite: janika.kahkonen@edu.savonia.fi

2. Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tutkimuksemme on sosionomi (AMK)- tutkintoon sisältyvä opinnäytetyö, jossa tutkimuksen tarkoituksena on selvittää 1) Millaisia kokemuksia korona aiheutti asunnottomien arkeen heidän itsensä kertomana ja kokemana? 2) Millaisia erityistarpeita poikkeusolot asettivat asunnottomien palveluille?

Tutkimuksen suorittajat käsittelevät henkilötietoja vain tutkimuksen tarkoituksia varten.

3. Tutkimuksen suorittajat

Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Maria Angersaari ja Janika Kähkönen.

4. Tutkimuksen nimi ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: Koronan vaikutukset asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla olevien kokemana

Henkilötietojen käsittelyn kesto: Henkilötietoja käsitellään tutkimuksessa vain niin pitkään ja siltä osin kuin on tutkimuksen kannalta välttämätöntä. Opinnäytetyö on suunniteltu valmistuvaksi keväällä 2021. Kaikki henkilötietojen käsittely päättyy viimeistään opinnäytetyön valmistuttua.

Haastatteluäänitteet hävitetään, kun teksti on litteroitu, eli muutettu kirjoitettuun muotoon. Lopuksi hävitämme litteroidun aineiston, kun tulokset on siirretty opinnäytetyöhön.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella.

Henkilötietojen käsittelyperusta tässä tutkimuksessa on:

- tutkittavan suostumus
- tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

6. Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää

Tutkimusaineisto sisältää haastateltavien sukupuolen ja äänen. Nämä tiedot kerätään haastattelussa.

7. Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa käsitellään seuraavia arkaluonteisia henkilötietoja:

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiliiton jäsenyys
- Geneettiset tiedot
- Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten (ääni)
- Terveys
- Luonnollisen henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

Arkaluonteisten tietojen käsittely perustuu seuraavaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaiseen oikeusperusteeseen:

- Tutkittavan suostumus
- Tieteellinen tai historiallinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus

8. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Haastateltavien ääni tallentuu haastattelutilanteessa, kun haastattelu nauhoitetaan nauhurilla.

9. Tietojen siirto tai luovuttaminen edelleen

Emme luovuta litterointia tai haastattelu nauhoja eteenpäin. Valmis tutkimus luovutetaan eteenpäin.

10. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

11. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen:

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

- käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta
 muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa
 Aineisto analysoidaan suoran tunnistetiedon, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

12. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

- Tutkimusrekisteri hävitetään
 Tutkimusrekisteri arkistoidaan:
 ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

13. Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavan yhteystiedot

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava on tietohallintopäällikkö Matti Kuosmanen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuoja@savonia.fi

14. Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi tutkimuksessa ja mitä henkilötietojasi tutkimuksessa käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- b) peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
- c) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
- d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
- e) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa tutkija voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) tutkija ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada tutkijalle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin tutkija ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekis-

teröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Tutkija voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 56 66700

Faksi: 029 56 66735

Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi

LIITE 3: AINEISTON ANALYYSIN TOTEUTUS

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
En halua aatella silleen mut se monesti on noin ja ulkonäön perusteella se on ajattelun silleen, että se tapahtuu jo sillä hetkellä, kun mut ekan kerran nähään, vaikka se ei ois silleen tahallista mut alitajuisesti se viranomaisen laittaa jonnekin sitä mä yritän painottaa.	Lokeroiminen tapahtuu yleensä ulkonäön perusteella ja ensikoh- taamisella.	Negatiivinen lei- maaminen	Palvelut	Palveluiden saa- tavuus
(--) niin pitäis olla vaan se yksi paikka missä sitä asiaa viedään eteenpäin ja ei tarvii mennä joka paikkaan yhtä ai- kaa. Vaan lähe- tään siitä mihin se ihminen pyy- tää apua ja siitä yhestä paikasta vietäis sitä asiaa eteenpäin.	Asioita tulisi viedä eteenpäin yhdestä paikasta (palvelusta).	Yhden luukun periaate	Palvelut	Palveluiden saa- tavuus
Inhimillisyys että ihminen on yksilö ja ei sitä lokeroin- tia niiku et ajatel- laan et on joku	Ihminen tulisi huomioida yksi- lönä.	Palveluissa koh- taaminen	Palvelut	Palveluiden saa- tavuus

<p>niiku syy et ei sitä tahallaan oo tässä et semmonen niiku massa ajattelu pitäis ottaa vit-tuun et pystytään auttaa sitä ihmistä niin kauan kun sitä massa ajattelua on niin pitkää ei pystytä sitä ihmistä auttaa ikinä.</p>	<p>Kohtaamissa tärkeää inhimillisyyttä.</p> <p>Kohtaamisessa tulisi välttää lokeeroitua.</p>			
<p>On mulla käynnykkä millä saan niitä tehtyä mut sit ei aina oo sitä nettiäikää, et se vähä rajottaa et pitää sit ettiä semmonen paikka mist voi vaikka nettiä yhittää tähän kapulaan, mut tälleen korona niin ei oikein missää kahvilassakaa voi silleen enää.</p>	<p>Palveluiden saatavuus ja tarvittavien hakemusten tekeminen on estynyt.</p> <p>Korona on rajoittanut pääsyä yleisiin tiloihin, jossa on esimerkiksi ilmainen nettiyhteys</p>	<p>Yhteydenpitotavat</p>	<p>Palvelut</p>	<p>Palveluiden saatavuus</p>
<p>Eikä toi mee eteenpäin, ennenku tossa asunnon tarjoamisessa tulee joku muutos niin sillä tuella ei oo mitään merkitystä, ku se asunnoton ihminen</p>	<p>Asunnottomuuden oravanpyörää ei voi ymmärtää muu kuin asunnoton.</p> <p>Asunnon saamisessa ja tarjoamisessa</p>	<p>Kodin merkitys asunnottomalle</p>	<p>Perusturvallisuus</p>	<p>Kokemus asunnottomuudesta</p>

<p>tarvii vaan sen asunnon et ei tästä vitun oravanpyörästä pääse vaan eteenpäin ennenku se muuttuu, et ei sitä voi kukaan mukaan, ku semmonen pitkäaikaisasunnoton voi tajuta mikä verho siinä on.</p>	<p>sessä tulisi tapahtua muutos muutoin ei asiat mene eteenpäin.</p> <p>Asunto ensisijainen tukimuoto.</p>			
<p>Stressiä aiheuttaa, ku pitää miettiä et miss oot ja saatko olla ja onko se hyvä paikka. (--) Ne on pahimpia jos ei oo mitää paikkaa ja pitää vaa sit kävellä ympäriisä et mihinkään yöpävystykseen mä en mee, mielummin vaik kuolen mut sinne mä en mee. (--)</p>	<p>Stressiä aiheuttaa, kun ei tiedä minne mennä.</p> <p>Yöpävystykseen kynnys mennä.</p>	Turvattomuus	Perusturvallisuus	Kokemus asunnottomuudesta
<p>Siel kavereiden tai minne nyt oon päässy niin siellä, tajusin just et ei mulla ees oo omaa pyyhettä.</p>	<p>Suihkuun pääseminen on vaihtelevaa.</p> <p>Ei omista omaa pyyhettä.</p>	Perustarpeiden toteutuminen	Perusturvallisuus	Kokemus asunnottomuudesta

<p>Kyllä oon, mut oon myös itse joutunut tilanteisiin, jossa oon maksanut seksillä yöpaikan. Onhan nekin tilanteet olleet aika ahdistavia. En oikee haus puhua siitä... mut on vaa ollu tilanteita et on ollu pakko tehdä niin.</p>	<p>Tilanteen pakottamana seksiä yöpaikkaa vastaan.</p> <p>Tilanteet ahdistavia, puhuminen hankalaa.</p> <p>Yöpaikan vuoksi pakko turvautua seksiin.</p>	<p>Asunnottomien naisten turvattomuus</p>	<p>Sukupuolen tuomat haasteet</p>	<p>Naisten asunnottomuus</p>
<p>(--) Onhan se vähän joka asiassa eri juttu olla nainen tai mies... et niiku oonhan mä paljon heikompi ja silleen heppompi kohteena, kun esim joku mies. sit esim vaikka menkat niin on vähä hankalaa ja miehillä ei niitä</p>	<p>Naisena heikommassa asemassa.</p> <p>Fyysiset erot hygienian hoidossa.</p>	<p>Sukupuolieriytyvä näkökulma</p>	<p>Sukupuolen tuomat haasteet</p>	<p>Naisten asunnottomuus</p>
<p>Korona aikana kytät patistelee, että ei voi olla tietyssä paikassa, jos joku vaikka torkahtaa niin kytät patistaa, että lämpimässä talvella et voi olla, vaikka tuulikaapissa lämpimässä, ku et saa</p>	<p>Korona rajoitusten takia yleisissä paikoissa oleskelua on rajoitettu.</p> <p>Edelliset oleskelupaikat ovat vähissä.</p>	<p>Rajoitetut oleskelutilat</p>	<p>Turvattomuus</p>	<p>Asunnottomuus koronan aikana</p>

<p>olla tiitätkö, kun tulee niitä korona rajoituksia tajuatko. Et sää samalla tavalla voi oikein olla missää ja sit ei tiä minne voi mennä. Jos on ollu joku tietty paikka ja sit toi korona kieltää sen, jos oot ennen voinu olla vaikka jossain tietyssä kaupan jossain sisätilassa ja nyt ei sit voi sitäkään.</p>				
<p>(--) Sillee esim. et ei porukat mielellään mua halua sinne, ku tietää et pyörin vaik vähä missä, nii ne pelkää, et mulla vois olla vaik jtn. Kyl se silleen itteesäkki kuumottaa et mitäs sitte, on se vähentäny paljo paikkoja mis voi olla. (--)</p>	<p>Pelko sairastumisesta ja läheisten sairastuttamisesta pelottaa.</p> <p>Oleskelu paikat vähentyneet.</p>	<p>Koronan tuomat haasteet</p>	<p>Turvattomuus</p>	<p>Asunnottomuus koronan aikana</p>